



**CENTRI CIVILNIH INICIJATIVA
ЦЕНТРИ ЦИВИЛНИХ ИНИЦИЈАТИВА**

LOKALNA UPRAVA ZA KVALITET ŽIVOTA GRAĐANA

Faza 2

OPŠTINA PALE

IZVJEŠTAJ O KVALITETU ŽIVOTA ZA 2011. GODINU

Maj 2012



Projekat „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2” finansira Evropska unija
Stavovi izneseni u ovom dokumentu odgovornost su CCI i ni u kom slučaju ne predstavljaju stavove EU

SADRŽAJ

I UVOD.....	3
O Projektu.....	3
Pristup kvalitetu života.....	4
Pogled na evropsko mjerenje kvaliteta života.....	4
Metodologija.....	5
Osnovni podaci o opštini Pale.....	9
II KVALITET ŽIVOTA U OPŠTINI PALE PO SETOVIMA INDIKATORA.....	10
1. Ekonomska situacija.....	10
2. Stanovanje i lokalno okruženje.....	13
3. Obrazovanje, zaposlenje i vještine.....	15
4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici.....	18
5. Zdravlje i zdravstvo.....	19
6. Infrastruktura u opštini.....	20
7. Životna sredina.....	21
8. Subjektivno bogatstvo.....	22
9. Uočeni kvalitet društva.....	23
III POREĐENJE MEĐU POSMATRANIM GRADOVIMA I OPŠTINAMA.....	31
1. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po setovima indikatora objektivnog kvaliteta života.....	31
RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA.....	37
2. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po indikatorima subjektivnog kvaliteta života.....	38
RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA SUBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA.....	40
ANEKS I – izračunavanje vrijednosti setova indikatora za opštinu Pale.....	41
ANEKS 2 - Usporedne tabele subjektivnog i objektivnog kvaliteta života građana.....	48
ANEKS 3 – tabelarni pregled vrijednosti korišćenih za mjerenje kvaliteta života.....	50

I UVOD

O Projektu

Centri civilnih inicijativa (CCI) su krajem 2010. godine započeli projekat „Lokalna uprava za kvalitet života građana – faza 2“, finansiran od strane Evropske unije, koji predstavlja svojevrsan unaprijeđeni nastavak prve projektne faze koja je trajala u periodu 2008. – 2010. god. Osnovni cilj projekta je da se unaprijedi kvalitet života građana u onim segmentima koji su u cjelosti i djelimično u nadležnosti i odgovornosti lokalne uprave, ili lokalna uprava realno može uticati na njihovo unaprijeđenje. Projekat je pokrenut u 14 opština BiH koje su izabrane na osnovu utvrđenih kriterijuma koji uključuju različit stepen razvijenosti, urbanu i ruralnu orijentaciju, i teritorijalnu raznolikost¹.

Nadgledanjem rada lokalnih vlasti i kreiranjem baze podataka sa rezultatima nadgledanja uspostavlja se praksa nezavisnog praćenja rada lokalnih vlasti u kontekstu kvaliteta života građana, ali i stvara osnova za kontinuirano praćenje trendova u kvalitetu života građana.

Načelnici opština i lokalna administracija generalno treba da pokažu više menadžerskih sposobnosti i da ulože više napora da unaprijede kvalitet života običnog čovjeka, u svakom pogledu. U tom smislu, kroz ovaj Projekat provodi se niz aktivnosti u ciljnim opštinama, koje bi trebale rezultirati odgovornijim i transparentnijim radom lokalne uprave.

Ono što je posebno zanimljivo, dio aktivnosti biće usmjeren na pokretanje lokalnih kampanja, a u pravcu rješavanja problema na lokalnom nivou, koji budu identifikovani kroz pomenuti proces monitoringa lokalne uprave i kvaliteta života građana. U te kampanje biće uključeni građani i lokalne NVO, kojima će biti pružene i obuke da i mogle nastaviti slične aktivnosti i nakon okončanja Projekta.

Pored navedenih aktivnosti, cilj je i revitalizovati neke stare i uspostaviti nove mehanizme učešća građana u javnom životu i procesu donošenja odluka, da bi se istovremeno povećala dvosmjerna komunikacija sa građanima, a ne samo jednosmjerna, kojom se građanima samo plasiraju već gotove odluke i informacije, bez traženja povratne informacije i mišljenja.

Projekat afirmiše direktno uključivanje građana između ostalog i kroz forume odgovornosti i budžetske fokus grupe. Na Forumima odgovornosti načelnici imaju priliku da javnosti prezentuju buduće planove i referišu šta su uradili tokom svog mandata, a građani imaju priliku da postavljaju pitanja o aktuelnim problemima u svojoj zajednici.

Na budžetskim fokus grupama okupljaju se interesne skupine iz pojedinih oblasti gdje postoji određen problem, te se daju komentari na nacrt budžeta, u smislu izdvajanja neophodnih za rješenje određenog problema, ali se također evidentira postoje li mogućnosti da se npr. kroz donošenje ili izmjene javnih politika na lokalnom nivou sistemski riješe određeni problemi građana.

¹ Izabrane opštine su: Banja Luka, Tuzla, Novo Sarajevo, Mostar, Doboj, Pale, Foča, Trebinje, Bihać, Travnik, Široki Brijeg, Livno, Bijeljina i Zenica.

Obzirom da će se okončanim i ovim novim Projektom zaokružiti cjelokupan mandat aktuelnih lokalnih vlasti, ovaj i drugi izvještaji o kvalitetu života pomoći će građanima i pri donošenju odluke na narednim lokalnim izborima. Jedna od aktivnosti u tom periodu biće i praćenje predizborne kampanje u ciljnim opštinama, odnosno realizacije obećanja datih u predizbornoj kampanji onih načelnika koji osvoje vlast na lokalnim izborima 2012. godine.

Pristup kvalitetu života

Kvalitet života je ključni koncept koji posljednjih godina ima sve veći značaj u području društvenih nauka. Zbog sveobuhvatne prirode, kvalitet života uzima u obzir objektivne uslove u kojima ljudi žive kao i subjektivnu ocjenu koju pojedinci donose o materijalnim sredstvima koja su im na raspolaganju zajedno sa njihovim stavovima prema društvu i perspektivom kvaliteta tog društva. Izučavanje kvaliteta života takođe nastoji da sakupi važne informacije i saznanja o raznim oblastima života kao i načinu na koji se ljudi ophode prema istima u vrijeme društvene promjene. Ovakav pristup omogućava značajan doprinos društvenoj politici, otkrivajući potrebe i manjkavosti brojnih područja kvaliteta života, i ističući nejednakost između društvenih grupa, što se može riješiti kroz ulaganja truda u društveni razvoj (MÆrginean, 2004).

Prednosti pristupa kvalitetu života (Fahez, Nolan and Whelan, 2003) leže u sljedećim karakteristikama koje su ključni dio pomenutog pristupa:

- Kvalitet života se uglavnom usredsređuje na životne okolnosti pojedinaca tako što koristi mikro pristup. S ciljem rasvjetljavanja strukturalne pozadine, podaci se upotpunjuju informacijama koje se odnose na makro perspektivu stanja društva.
- Kvalitet života je višedimenzijski koncept i obuhvata spektar životnih oblasti. Baš kao što se fokusira na opis i objašnjenja raznih oblasti života, ovaj pristup takođe istražuje vezu između oblasti kao što su: ekonomska situacija, zaposlenost, zdravlje i zdravstvena zaštita, porodica i domaćinstvo, obrazovanje i obuka, život u zajednici i društveno učešće.
- Za mjerenje kvaliteta života koriste se obje vrste indikatora, subjektivni i objektivni. Na ovaj način dobija se objektivna slika uslova za život ali i subjektivna slika blagostanja i povrh toga, naglašava se veza između dva navedena aspekta. Svojevrsna karakteristika ovakvog pristupa je to što omogućava uvid u način na koji ljudi reaguju na objektivne okolnosti i kako se osjećaju povodom svojih života.

Pogled na evropsko mjerenje kvaliteta života

Prvo značajno istraživanje o kvalitetu života sprovedeno je 2003. godine u 28 država (25 država Evropske unije, dvije zemlje tada pristupnice - Bugarska i Rumunija, i zemlja kandidat – Turska). U svakoj državi je izabran reprezentativan uzorak ljudi. Oko 1.000 ljudi sa 18 i više godina je bilo ispitano u većini zemalja. Izuzetak su bile manje države – Kipar, Estonija, Luksemburg, Malta i Slovenija gdje je ispitano oko 600 građana.

Upitnici, sastavljeni od strane istraživačkog konzorcijuma, sadržavali su pitanja o raznim životnim oblastima sa naglaskom na zaposlenost i radne uslove, stanovanje, porodicu,

društveno i političko učešće, kvalitet društva, te subjektivno bogatstvo. Prvu obradu podataka sproveo je Istraživački centar u Berlinu (WZB). Dodano je nekoliko makro indikatora s ciljem pronalaženja i analiziranja veze između individualnih izvještaja (npr. primanja domaćinstva) i društvenog stanja cijele države (npr. BDP po glavi stanovnika).

Istraživanje o kvalitetu života predstavlja prvi pokušaj velikih razmjera da se istraži kvalitet života u širokom spektru država, naglašavajući izazove sa kojima se suočava EU u kontekstu proširenja.

Ovo istraživanje pružilo je jedinstvenu priliku poređenja kvaliteta života u evropskim državama prije i poslije pristupanja, budući da je novi talas evropskog istraživanja o kvalitetu života planiran za početak 2007, kada je novi broj zemalja već imao dovoljno „staža“ u Uniji. Istraživanje je stvorilo istinitu sliku objektivnih, kao i subjektivnih aspekata života u proširenoj EU. Ipak, postojala su i ograničenja u prikupljanju podataka. Iako uzorak od oko 1000 ispitanika po zemlji pruža generalni profil populacije, nije bio dovoljan za detaljnije analize podgrupa kao što su doseljenici ili samohrane porodice. Štaviše, široki spektar tema na koje se odnosi upitnik jeste veoma bitna karakteristika istraživanja, ali je ipak nedovoljan za neku dublju analizu pomenutih tema. Pojedini vidovi kvaliteta života su izmjereni mnogo manjim skupom indikatora nego što je inače potrebno u visoko specijalizovanim istraživanjima. Međutim, osnovni adut ovog istraživanja je što pruža uvid u glavne aspekte kvaliteta života, obuhvatajući oboje, objektivno i subjektivno gledište.

Upravo ovakav, i objektivni i subjektivni pristup, bio je uzor dizajniranju metodologije praćenja i mjerenja kvaliteta života u ciljnim opštinama u BiH.

Metodologija

U prvoj fazi Projekta CCI je u dva navrata objavio izvještaje o stanju kvaliteta života u ciljnim opštinama, međutim ključni nedostatak bio je nepostojanje sistema vrednovanja indikatora i pretvaranja svih dobijenih pokazatelja u numeričke pokazatelje kojima bi se u konačnici mogle rangirati opštine, odnosno kako bi im mogao biti dodijeljen indeks kvaliteta života. Iako su, radi različite veličine opština i broja stanovnika, svi pokazatelji pretvarani u vrijednosti u odnosu na broj stanovnika i procentne vrijednosti, bilo je moguće rangirati opštine samo prema jednom indikatoru, ali ne i u zbirnom rezultatu. Takođe, nedostajao je segment ličnog (ne)zadovoljstva građana pojedinim oblastima kvaliteta života.

Radi otklanjanja ovih problema i unaprjeđenja procesa praćenja kvaliteta života u ciljnim opštinama, u drugoj projektnoj fazi, CCI je pristupio Centru za kvalitet iz Kragujevca, sa zahtjevom za unaprjeđenje alata za mjerenje kvaliteta života. Tim Centra za kvalitet na čelu sa prof. dr Slavkom Arsovskim, kreirao je metodologiju mjerenja kvaliteta života, koja je u smislu setova indikatora koji su se posmatrali bila usklađena sa evropskom praksom mjerenja kvaliteta života. Metodologija se bazirala na prikupljanju podataka kroz anketni upitnik, i prikupljanju podataka od relevantnih institucija koje istima raspoložu (opštine, javne ustanove i preduzeća, zavodi za statistiku i zapošljavanje, itd.). Takođe, vrednovanje indikatora bilo je jednostavnim matematičkim formulama svedeno na indeksne vrijednosti, čime su se stvorile pretpostavke za jasnija poređenja dobijenih parametara, kako po

horizontali tako i po vertikalni, odnosno i među posmatranim opštinama, a i unutar jedne opštine tokom dužeg vremenskog perioda.

a) Metodologija prikupljanja podataka

Primarni izvor informacija za jedan dio indikatora bili su razni zvanični dokumenti² koje su objavljivale lokalne uprave i druge institucije, korespondencija sa kontakt osobama u opštinama i javnim preduzećima koje su dostavljale odgovore na postavljena pitanja, zabilješke sa praćenja sjednica SO/OV, te drugi analitički izvještaji rađeni u proteklom periodu. Sekundarni izvor informacija bili su podaci objavljivani u medijima i internet prezentacijama lokalnih uprava i javnih preduzeća, te podaci zavoda za statistiku RS i FBiH, zavoda za zapošljavanje i entitetskih i kantonalnih MUP-ova.

Drugi dio podataka prikupljen je anketnim upitnikom koji je proizveo Centar za kvalitet, u saradnji sa CCI projektnim timom. Anketni upitnik sadržavao je ne samo ona pitanja koja su se odnosila na zadovoljstvo građana pojedinim oblastima kvaliteta života, nego i sva ona pitanja koja su trebala da posluže za indeksno izražavanje pojedinih indikatora, a do čijih vrijednosti nije bilo moguće doći direktnim putem. Npr, projektni tim ustanovio je da opštinske i druge službe ne raspolažu bitnim podacima (ni egzaktnim niti procjenom) kao što su struktura vlasništva i površina stambenog prostora, prihodi domaćinstva, procjena siromaštva, te niz drugih pokazatelja. Takođe, bitan podatak u ocjeni ekonomskog stanja ne postoji na lokalnom nivou, a to je bruto domaći proizvod (BDP), pa je za potrebe ovog izvještaja korišćena formula za procjenu BDP-a na opštinskom nivou preuzeta od Federalnog zavoda za razvoj.

Svi prikupljeni podaci softverski su obrađeni da bi iz njih bilo moguće izvesti numeričke pokazatelje u indeksnom formatu, po zahtjevu definisanog alata za mjerenje kvaliteta života.

b) Socio-demografske i druge odlike uzorka anketiranja

Veličina uzorka stratifikovana je i kvotirana na osnovu procjene broja stanovnika ciljnih opština, a da bi se zadovoljio osnovni kriterijum da statistička greška bude manja od 10%. Svaka opština je jedan stratum, a stratumi nisu, kao što je to uobičajeno, u potpunosti proporcionalni veličini opštine nego su definisane kvote od 80, 100, 120 i 150 ispitanika, zavisno od veličine opštine. Na taj način smo izbjegli da iz malih opština imamo suviše malo ispitanika i da zaključivanje i poređenje rezultata sa većim opštinama bude nepouzđano. Ukupno je anketirano 1532 ispitanika u 14 ciljnih opština. Ključni princip bio je slučajni uzorak, uz poludirigovanu komponentu koja se ogledala kroz predefinisani odnos muškaraca i žena, te ruralnu i urbanu orijentaciju ispitanika.

c) Vremenski okvir

Prikupljanje podataka iz institucija vršeno je krajem 2011. i početkom 2012. godine, a kao referentna datumska tačka korišćen je 31.12.2011. godine. Dio podataka prikupljen anketnim istraživanjem proveden je u martu 2012. godine. Međutim, veoma značajan dio

² Službeni glasnici, budžeti opština, Izvještaji i programi rada, odluke, zaključci, rješenja, te strategije razvoja i druge studije

podataka i informacija bitnih za narativni dio izvještaja o kvalitetu života građana i rada lokalne uprave prikupljan je tokom cijele 2011. godine kroz kontinuirano praćenje rada lokalnih vlasti i društvenih dešavanja na području ciljnih opština.

d) Uočeni problemi u radu

Problemi u radu tokom prikupljanja podataka, istraživanja i izrade izvještaja bili su raznoliki. Sporost dostavljanja nekih traženih informacija, dostavljanje nepreciznih, uopštenih ili netačnih informacija, čak i skrivanje informacija, različiti podaci iz različitih izvora po istom parametru, te maglovite i neprecizne stavke u budžetima opština, bile su osnovne prepreke.

Iako je projektni tim veliki napor uložio za jasno definisanje anketnog upitnika, te isti uspješno testirao na području opštine Bijeljina, uočen je niz problema tokom provođenja ankete. Različita percepcija pojmova korišćenih pri ispitivanju, ali i drugi praktični problemi pratile su istraživače u njihovom radu, što je tražilo dodatni vremenski angažman i napor u adekvatnim pojašnjenjima upita koji su se postavljali. Razlika između kvaliteta vode i kvaliteta sistema vodosnabdijevanja, razlika u razumijevanju pitanja vezanih za zadovoljstvo infrastrukturom u smislu da li je ispitanik koji odgovara korisnik određene oblasti infrastrukture, ili kao neko ko nije korisnik (npr grijanje, gradski vodovod) može dati odgovor na postavljeno pitanje, samo su neke od prepreka na koje se nailazilo.

Procenat odbijanja ispitanika da učestvuju u anketi kretao se od 10% pa čak i do 40%. Zanimljiv broj ispitanika odustao je tokom samog ispitivanja.

Pored toga, za pouzdaniji analitički prikaz potrebno je bilo uzeti u obzir i različite nadležnosti koje imaju lokalne uprave u RS i FBiH, obzirom na postojanje srednjeg nivoa vlasti u FBiH.

e) Metodologija vrednovanja indikatora

A – Najprije su definisane dimenzije kvaliteta života:

1. Ekonomski aspekt
2. Socijalni aspekt
3. Aspekt životne sredine
4. Aspekt naučnog i tehnološkog razvoja

Vrednovanje kvaliteta života u opštinama urađeno je sa prve tri dimenzije³.

B – Definisanje setova indikatora po dimenzijama kvaliteta života

Kreirana je prosta tabela sa definisanjem ranga i vrijednosti setova indikatora objektivnog kvaliteta života. Rangovi za setove indikatora su određeni na osnovu istraživanja i dobre prakse drugih, pre svega, razvijenih zemalja (EU, SAD, Engleska i Novi Zeland)

Maksimalna vrijednost indeksa objektivnog kvaliteta života je 80, jer se ocjena pojedinačnih indikatora svodila na raspon od 1 do 10, a time i setova indikatora svođenjem na vrijednost 10. Rang seta indikatora daje konkretan uticaj tog seta na indeks kvaliteta života (dato u zadnjoj koloni setova indikatora (na primer $14,4 \cdot x/50$). Takođe, moguće je za maksimalnu

³ Aspekt naučnog i tehnološkog razvoja u potpunosti je izostavljen iz istraživanja, obzirom da je doprinos lokalnih zajednica u BiH minimalan i zanemarljiv kada je u pitanju ova oblast

vrijednost indeksa kvaliteta života uzeti i 1 (kakvi se prikazi uglavnom daju kod mjerenja kvaliteta života za države po nekim postojećim metodologijama), a to se dobija preko jednostavne proporcije $1 \cdot y/80$, gde je y izračunata vrijednost kvaliteta života za neku nižu jedinicu posmatranja, u našem slučaju za opštinu.

C – Izračunavanje vrijednosti setova indikatora

(1) Prvo su definisani indikatori koji ulaze u svaki set indikatora. Indikatori unutar jednog seta mogu da budu izlistani u većem ili manjem broju, zavisno od različitih faktora, prvenstveno dostupnosti potrebnih podataka za njihovo izračunavanje, ali i realnih raspoloživih resursa i kapaciteta koji diktiraju do koje mjere je moguće ići u dubinu svakog seta indikatora.

(2) Pribavljanje informacija za svaki pojedinačni indikator vršeno je u obliku podobnom za numeričko izražavanje. Dio informacija dobijen je u kvantitativnim, a dio u kvalitativnim iskazima.

(3) Uređivanje vrijednosti indikatora da budu pogodni za ekspertske ocjenjivanje i statističku obradu.

(4) Statistička obrada dobijenih podataka i informacija

(5) Dodjeljivanje numeričkih za dobijene kvantitativne vrijednosti (od 1 do 10) i utvrđivanje prosječne vrijednosti ocjene za svaku opštinu pojedinačno.

(6) Dodjeljivanje rangova i vrijednosti za svaki kvalitativni iskaz (primjer u tabeli)

Indikator	Kvalitativni iskaz					
	Veoma lako	Lako	Prilično lako	Sa poteškoćama	Teško	Sa velikim teškoćama
Subjektivno ekonomsko naprezanje						
Rang/vrijednost	10	8	6	4	2	1

Nakon dodjeljivanja vrijednosti, izračunata je ocjena za svaki indikator pojedinačno, i samu opštinu.

Maksimalna vrijednost za svaki indikator je 10, minimalna 1.

Dobijene vrijednosti indikatora se svode na vrijednost 10, a preko jednostavnog odnosa datog u svim tabelama setova indikatora (zavisno od broja indikatora za svaki set: npr – $9,6 \cdot x/30$; $13,6 \cdot x/40$; itd, pogledati Aneks 1.)

D – dobijanje indeksa objektivnog kvaliteta života

Indeks kvaliteta života se dobija prostim zbirom dobijenih vrijednosti setova indikatora i može da iznese maksimalno 80 poena za opštinu. Kao što je ranije pojašnjeno, ovo se može svesti na skalu od 0 do 1.

E – indeks subjektivnog kvaliteta života

Subjektivni indeks kvaliteta života temelji se na kvantitativnim ocjenama zadovoljstva ispitanika pojedinim komponentama kvaliteta života, na skali od 1 do 10. Maksimalna

ukupna vrijednost indeksa subjektivnog kvaliteta života je 30, a princip izračunavanja je isti kao i za objektivni indeks kvaliteta života.

Osnovni podaci o opštini Pale

Opština Pale nalazi se u jugoistočnom dijelu RS i BiH i jedna je od opština koje ulaze u sastav Grada Istočno Sarajevo. Prostire se na 555 km². Pretežan dio opštine čini šumsko zemljište, 64%. Dejtonskim mirovnim sporazumom dio opštine sa mjesnim zajednicama Prača i Renovica pripao je novoformiranoj opštini Pale-Prača u FBiH. Procjenjuje se da na području opštine Pale živi, 26 208 stanovnika u sedam mjesnih zajednica: Prača, Podgrab, Koran, Pale, Jasik, Brezovice i Mokro, sa 63 naselja. Nakon izbora sastav i broj odbornika pojedinih partija u SO Pale se promijenio. Najveći broj glasova osvojio je SNSD 2182 glasa ili 24.56% koji ima 6 odbornika, zatim SDS 2157 ili 24.27% koji takođe ima 6 odbornika, PDP sa osvojenih 1998 glasova ili 22.48% isto tako ima 6 odbornika. Pokret za naš Grad dobio je 980 glasova ili 11.03% i ima 3 odbornika, SRS osvojila je 593 glasa ili 6.67% i ima 2 odbornika (jedan odbornik kasnije istupio iz stranke i djeluje kao samostalni odbornik) DNS je dobio 407 glasova ili 4,58% i ima jednog odbornika, SRSRS je osvojila 267 glasova ili 3% i takođe ima 1 odbornika.

Prema popisu iz 1991. u opštini Pale je iste godine bilo 16355 stanovnika od kojih su 68,9 % bili Srbi, 26,7 % Bošnjaci, 0,8% Hrvati, 2,4% stanovništva se izjavilo kao Jugosloveni i ostatak od 1,1 % su sačinjavali ostali i neopredjeljeni.

II KVALITET ŽIVOTA U OPŠTINI PALE PO SETOVIMA INDIKATORA

1. Ekonomska situacija

BUDŽET OPŠTINE

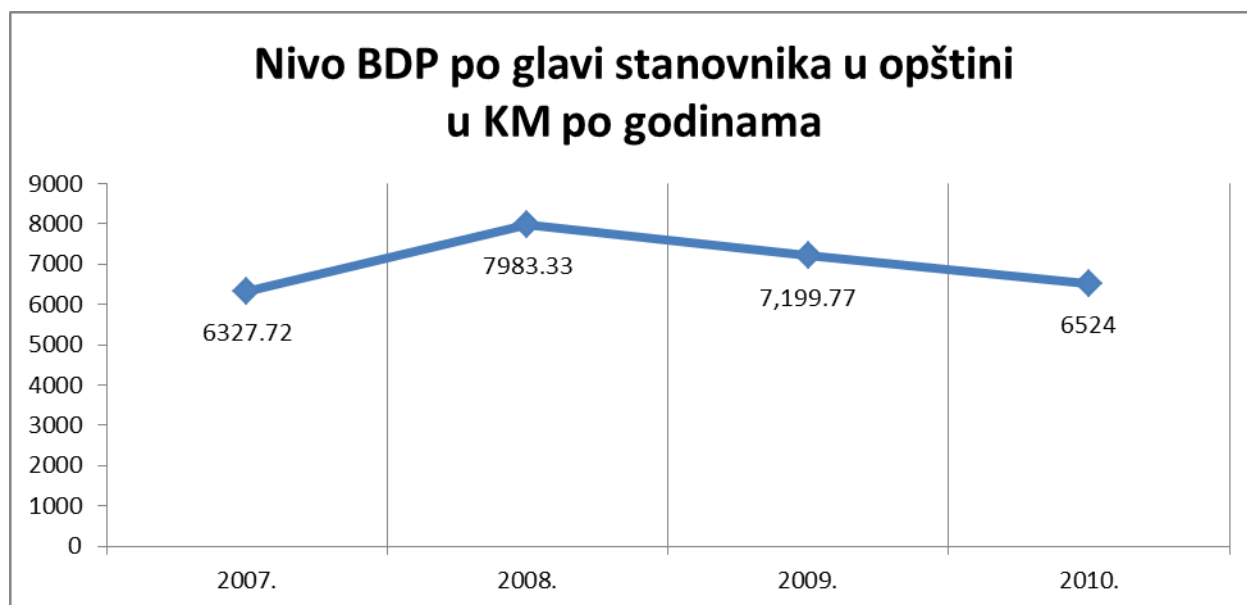
Budžet opštine Pale za 2011. godinu usvojen je 15.12.2010. godine u iznosu od 8.450.297 KM, što je za oko 600.000 KM manje u odnosu na ostvareni budžet opštine u 2010. godini. Međutim, na kraju 2011. godine budžet je ostvaren u iznosu od 11.159.269 KM, što je gotovo za 3 miliona veći iznos od planiranog. Razlog tome je što su 2 miliona neutrošenih kreditnih sredstava za nastavak izgradnje sportske dvorane iz 2010. godine prenijeta u budžet za 2011. godinu, kao i sredstva od 1 milion KM koje je Vlada Republike Srpske dala za završetak sportske dvorane, zatim 700.000 KM iz sudskih sporova koje je opština dobili, te dio sredstava od prodatog zemljišta. Budžet za 2012. godinu usvojen je 29.12.2011. godine u iznosu od 9.926.230 KM.

Plan 2009.	Rebalans 2009.	Plan 2010.	Rebalans 2010.	Plan 2011.	Izvršenje 2011.	Plan 2012.
10.077.204 KM	10.940.933 KM	10.594.200 KM	9.055.251 KM	8.450.297 KM	11.159.269 KM	9.926.230 KM

Rebalans za 2011. godinu iznosi 11.159.269 KM, jer je planirani budžet uvećan za tri miliona konvertibilnih maraka kreditnih sredstava namijenjenih za sportsku dvoranu.

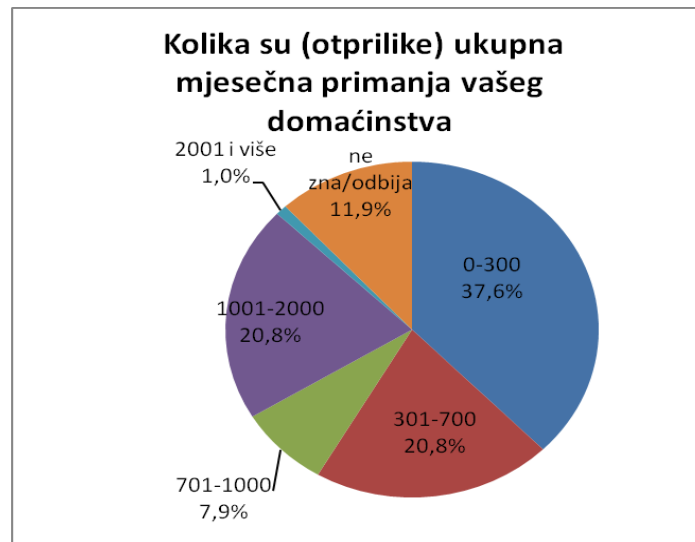
1.1. Nivo prihoda

BDP opštine Pale za 2010. godinu je bio 184.389.519 KM, dok je BDP po glavi stanovnika za istu godinu iznosio 7.036 KM. BDP po stanovniku u RS za 2010. godinu iznosio je 5.798 KM, a u BiH 6.371⁴, što znači da je BDP po stanovniku opštine Pale iznad republičkog i državnog prosjeka.

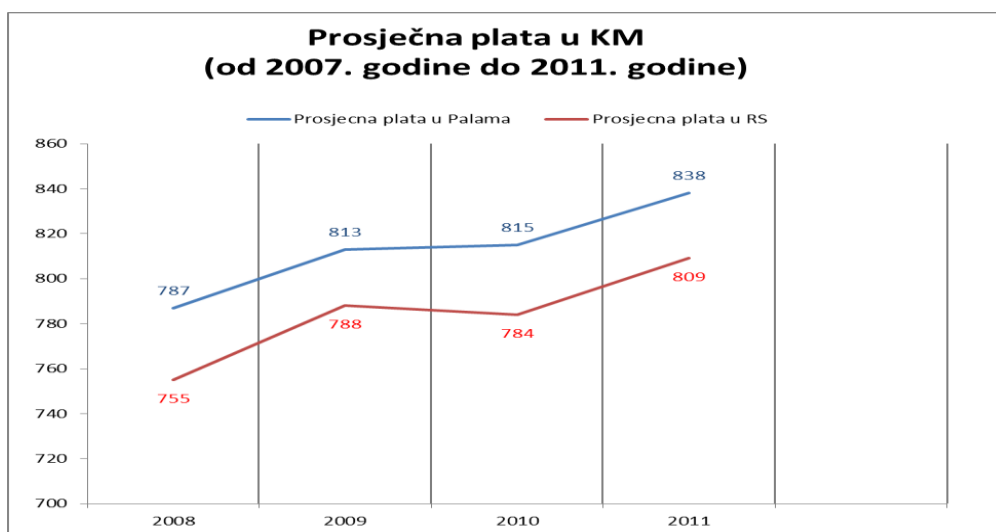


⁴ Agencija za statistiku BiH

Iz grafikona ispod, koja pokazuje mjesečna primanja po domaćinstvu, vidljiva je i ekonomska situacija u opštini Pale. Jedna trećina ispitanika je odgovorila je da ima primanja do 300 KM. Ipak, više od petine ispitanika ima ukupna primanja između 1.000 KM i 2.000 KM, a 1% i više od 2.000 KM, što u određenoj mjeri popravlja prosjek Pala kada govorimo o ukupnim primanjima domaćinstava. Prema rezultatima anekste, prosječna primanja domaćinstva opštine Pale su 640 KM.



Prosječna plata u opštini Pale u 2011. godini iznosila je 838 KM, i u odnosu na predhodnu godinu veća je za 23 KM. Veća je i od prosjeka u RS za 29 KM. Dok se prosječna neto plata u opštini Pale za 4 godine povećala za 51 KM, iznos sindikalne potrošačke korpe se u odnosu na 2008. godinu povećao za 151KM, odnosno sa 1 624 KM⁵ na 1 775 KM, što znači da se kupovna moć stanovnika opštine znatno smanjila u protekle 4 godine.



⁵ Savez sindikata Republike Srpske

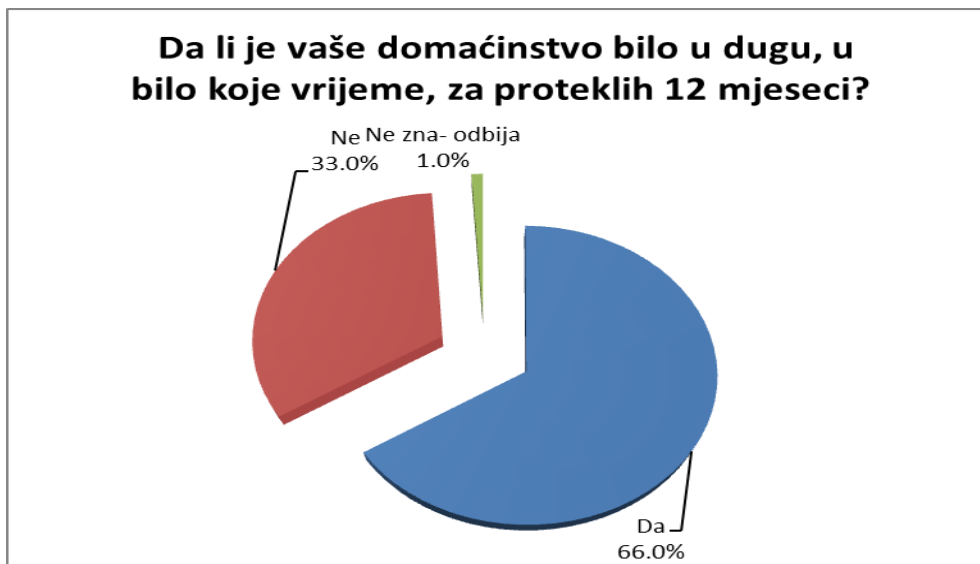
1.2. Nivo siromaštva

Nivo siromaštva se prema primijenjenoj metodologiji u istraživanju, predstavlja kao procenat domaćinstva čiji su mjesečni prihodi ispod 60% od prosječnih mjesečnih primanja po domaćinstvu u BiH, odnosno ispod 500 KM. Takvih domaćinstava u opštini Pale prema rezultatima istraživanja ima čak 57,4%. U poređenju sa ostalih 14 posmatranih opština dijeli pretposljednje mjesto sa Trebinjem. Opština sa najvećim procentom siromašnih domaćinstava je što Foča 72%.

Prava iz oblasti socijalne zaštite građani sa područja opštine Pale ostvaruju putem javne ustanove Centar za socijalni rad, čiji se broj korisnika povećava zbog prisutne nezaposlenosti, socijalnog raslojavanja društva, dezorganizacije i disfunkcije porodice, porasta broja lica sa zdravstvenim problemima, prisustva socijalno patoloških pojava. U Palama nema Javne kuhinje, a potreba za njenim postojanjem ima. Centar za socijalni rad Pale pozvao je sve privredne subjekte na području opštine da doniraju hranu i higijenske potrepštine za socijalno ugroženo stanovništvo. Centar za socijalni rad na evidenciji ima 13-oro djece bez roditeljskog staranja, 51 korisnika stalne novčane pomoći i 159 korisnika tuđe njege i pomoći. Prema podacima OO CK Pale, na području opštine Pale ima oko 2.000 socijalno ugroženih lica. Imajući u vidu da se na području opštine Pale nalazi veliki broj lica u stanju socijalne potrebe, Centar je pozvao građane da, prema svojim mogućnostima, doniraju brašno, ulje, so, šećer, mesne nereske, ribu, tjesteninu, pasulj, rižu, deterdžent i drugo.

1.3 Dugovi domaćinstva

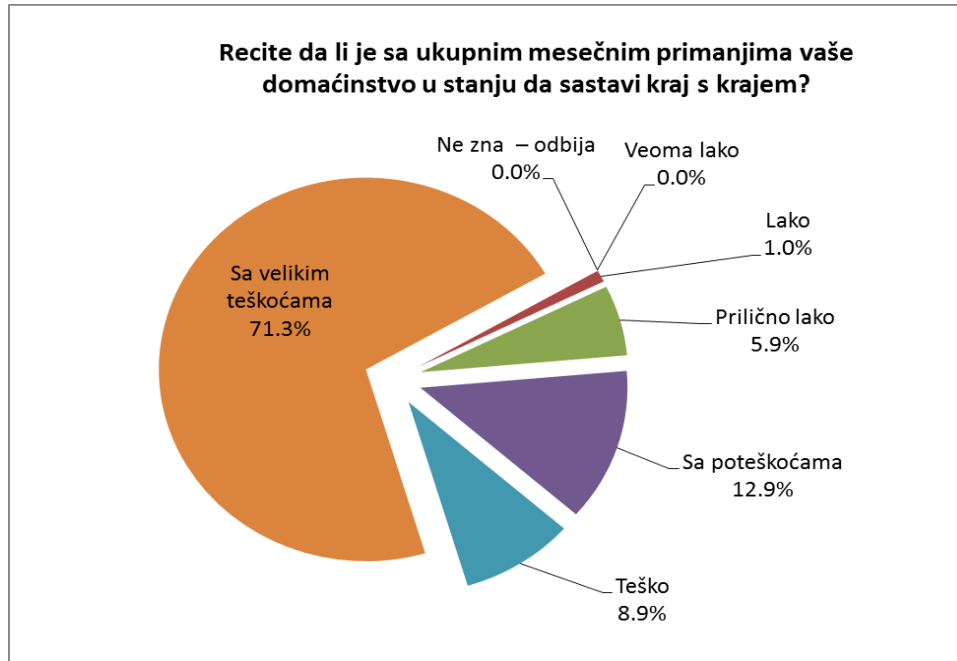
Dvije trećine ispitanika na području opštine Pale nije bilo u stanju da redovno plaća račune za komunalne usluge.



1.4. Subjektivno ekonomsko naprezanje

- Teškoće domaćinstava da sastave kraj s krajem

Na tipično pitanje u vezi sastavljanja „kraja s krajem“, vidljivo je da 93,1% ispitanika sa područja opštine Pale ima problem kako da sa raspoloživim primanjima domaćinstva sastavi kraj sa krajem. Od toga čak 71,3% ima velikih teškoća da izdrži do kraja mjeseca sa trenutnim primanjima.



1.5. Prioriteti u opštini

U istraživanju ispitanicima je ponuđeno da među sljedećim oblastima izaberu 3 koji bi trebali biti ključni prioriteti lokalne uprave: putna infrastruktura, projekti podsticaja zapošljavanju, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, unapređenje komunalnih usluga, uređenje zelenih površina i rekreativnih kapaciteta, ulaganja u sportsku infrastrukturu i razvoj sporta.

Prema mišljenju ispitanika tri najvažnija pitanja kojima opština treba da da prioritet su:

- projekti podsticaja zapošljavanju,
- socijalna zaštita,
- zdravstvena zaštita.

Ovo su inače kategorije koje su u svim ciljnim opštinama u prosjeku dobile najveću podršku građana.

2. Stanovanje i lokalno okruženje

2.1. Vlasnička struktura

Veliki broj ispitanika u opštini Pale posjeduje stambenu imovinu u vlasništvu, 85,1%, a samo 5,9% nije vlasnik. Na Palama se gradi i veliki broj stanova za prodaju na tržištu, cijena je od 1.000-1.600 KM, prosječno oko 1.300 KM.

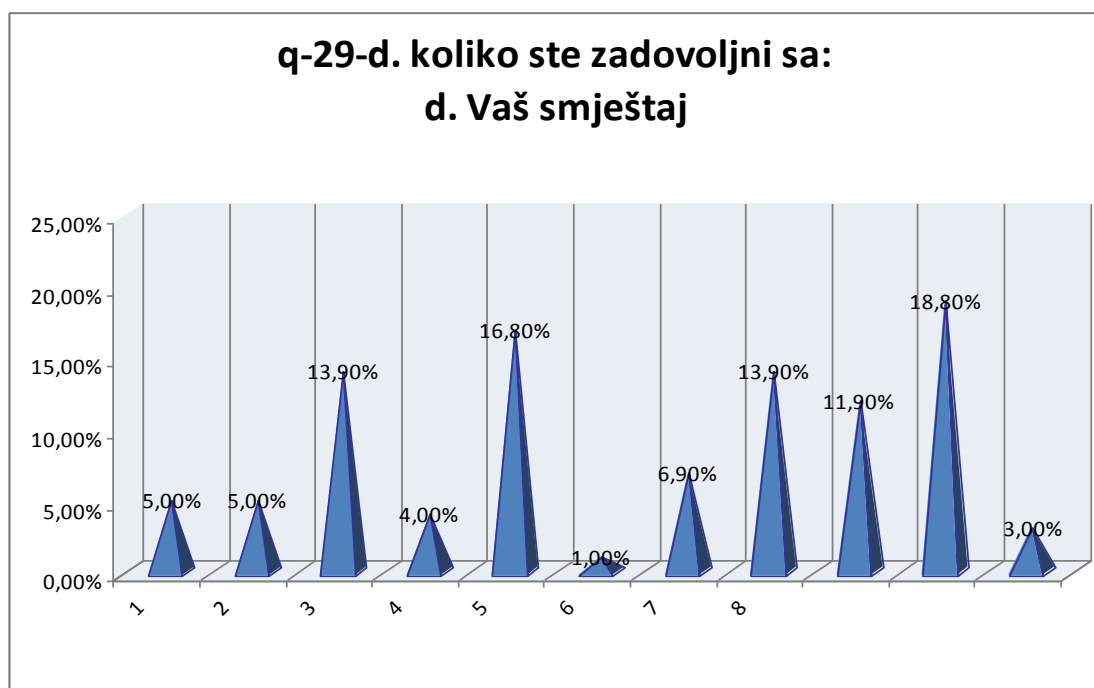
2.2. Životni prostor

Kolika je površina stambenog prostora u kome živite?							
10-30 m ²	31-50 m ²	51-70 m ²	71-99 m ²	100-150 m ²	151-200 m ²	201 m ² i više	Ne zna-odbija
3,0%	36,6%	25,7%	15,8%	10,9%	0,0%	1,0%	6,9%

Nešto više od jedne trećine ispitanika u opštini Pale živi u stambenom prostoru veličine od 30-50 m², samo 16% ispitanika ima stan veličine od 70-100 m². Gledajući ukupan broj ispitanika, prosječna kvadratura stambenog prostora u Palama iznosi 66,5 m² po domaćinstvu, odnosno 17,3 m² po članu domaćinstva, što je ispod prosjeka za BiH koji prema rezultatima ankete iznosi 76,41 m² po domaćinstvu, a 22,8 m², po članu domaćinstva.

2.3. Zadovoljstvo sa stanovanjem

Prosječna ocjena koju su ispitanici u opštini Pale dali na pitanje koliko su na skali od 1 do 10 zadovoljni sopstvenim smještajem je 6,36, što je na nivou prosjeka svih ciljnih opština. Distribucija ocjena data je u grafikonu koji slijedi:



3. Obrazovanje, zaposlenje i vještine

3.1. Zaposlenost i nezaposlenost

a) Zaposlenost

Broj zaposlenih na području opštine Pale zaključno sa 31.12.2011. godine iznosio je 5.022 lica, što je 197 lica manje nego u 2010. godini. Ako broj zaposlenih uporedimo sa brojem stanovnika, vidjećemo da na jednu zaposlenu osobu dolazi 5,2 stanovnika. Iz tabele koja slijedi vidljiv je opadajući trend zaposlenih na području opštine Pale u proteklih 5 godina.

Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Broj zaposlenih	6.310	6.123	6.753	5.219	5.022

Posljednje dvije decenije privreda Pala je u stagnaciji koja je rezultirala stečajem gotovo svih velikih preduzeća. Privatizacija društvenih preduzeća nije uspjela u revitalizaciji privrede i ponovnom stvaranju mogućnosti za zapošljavanje. Ekonomska situacija u opštini Pale je loša. Zaposleno je 5.022 lice, i to uglavnom oni koji rade u Javnom sektoru i finansiraju se iz budžeta. Veliki broj malih trgovina je zatvoren, i ima puno praznih poslovnih prostora za izdavanje. Zavod za zapošljavanje Republike Srpske je za 38 poslodavaca sa područja opštine Pale odobrio zapošljavanje 67 pripravnika sa visokom i višom stručnom spremom, u okviru projekta "Znanjem do posla".

b) Nezaposlenost

Broj nezaposlenih lica koji aktivno traže posao prema podacima Zavoda za zapošljavanje Pale sa 31.12.2011. godine je 3.560 lica, što znači da je 13,6 % od ukupnog broja stanovnika nezaposleno i aktivno traži posao.

CISO - Centar za informisanje, savjetovanje i obuku u okviru YERP programa osnovan je na 16 lokacija širom BiH kako bi pružio karijerno usmjeravanje, savjetovanje i obuku mladih, nezaposlenih ljudi. Jedan od centara je osnovan i u Istočnom Sarajevu – Palama. CISO Istočno Sarajevo ostvaruje pozitivne rezultate, jer se radi o potpuno novom pristupu u pružanju usluga nezaposlenim mladim licima i kroz sve vidove obuke koje se provode dolazi do poboljšanja kvaliteta ponude radne snage CISO će raditi na unapređenju:

-Vještine aktivnog traženja posla

-Razmišljanja o tome šta mladi mogu ponuditi poslodavcu

-Razmišljanja o tome šta im nedostaje da bi bili konkurentniji na tržištu rada i kako mogu unaprijediti svoja znanja, životne vještine i ključne kompetencije

-Odabira oglasa na koji se prijavljuju

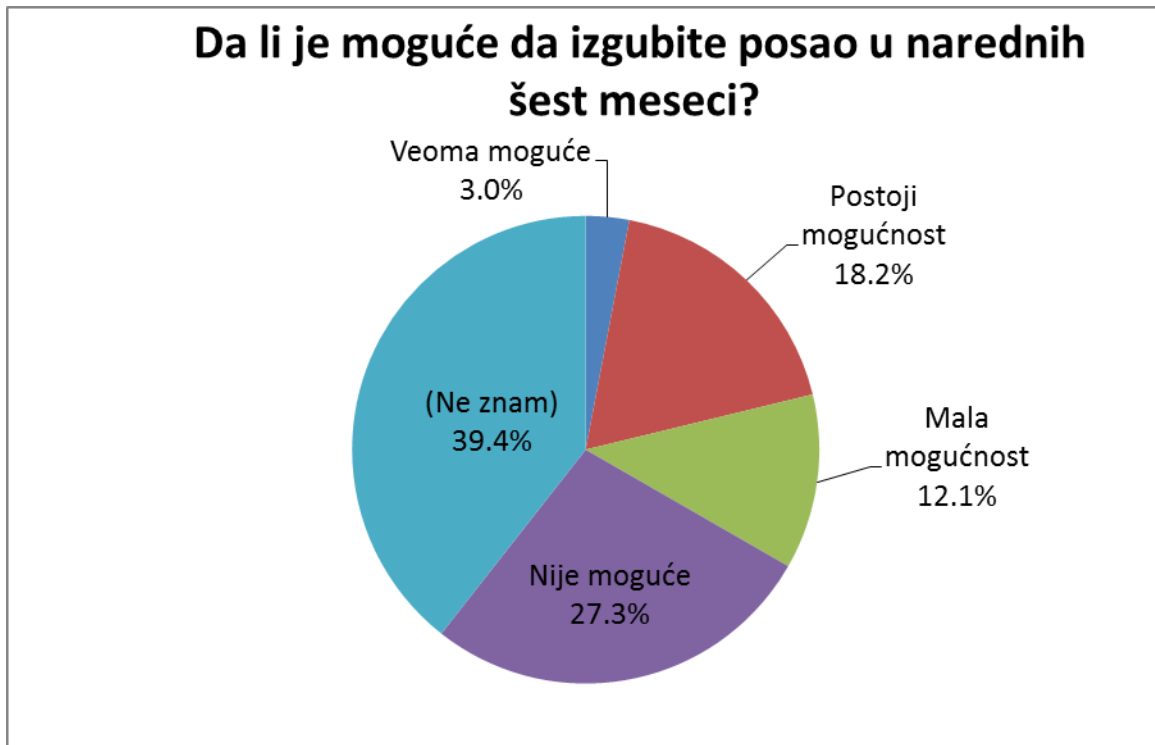
-Komunikacije sa poslodavcem

-Ponašanja na intervjuu za posao

U cilju povećanja zapošljivosti, u okviru CISO centra će se provoditi i kursevi računara i stranih jezika koji će biti za korisnike CISO centra besplatni.

3.2. Uočena sigurnost posla

Skoro jedna petina ispitanih građana kaže da postoji mogućnost da izgube posao u narednih 6 mjeseci. Veliki broj ispitanika, skoro 40%, na ovo pitanje odgovorio je sa „ne znam“, što govori o stepenu neizvjesnosti kada je u pitanju stabilnost zaposlenja i zadržavanja trenutnog posla.



3.3. Obrazovanje i vještine

Na području opštine Pale egzistiraju dvije predškolske ustanove Dječiji centar Bubamara i privatni vrtić „Cvrčak“, koji je otvoren u 2009. godini. U osnovnim školama „Pale“- školu trenutno pohađa 920 učenika, a školu „Srbija“ na Palama pohađa 703 učenika. OŠ „Pale“ su pripale područne škole u Podgrabu i Podvitezu, tako da se nastava izvodi u centralnoj školi u 23 odjeljenja, područnoj školi „Podgrab“ sa 9 odjeljenja i područnoj školi „Podvitez“ sa 2 odjeljenja.

Srednjoškolski centar Pale trenutno pohađa devet odjeljenja: četiri odjeljenja gimnazije, dva građevinskih tehničara i po jedno odjeljenje turističkih, mašinskih i ugostiteljsko-kulinarskih tehničara, sa oko 900 učenika raspoređenih u 37 odjeljenja.

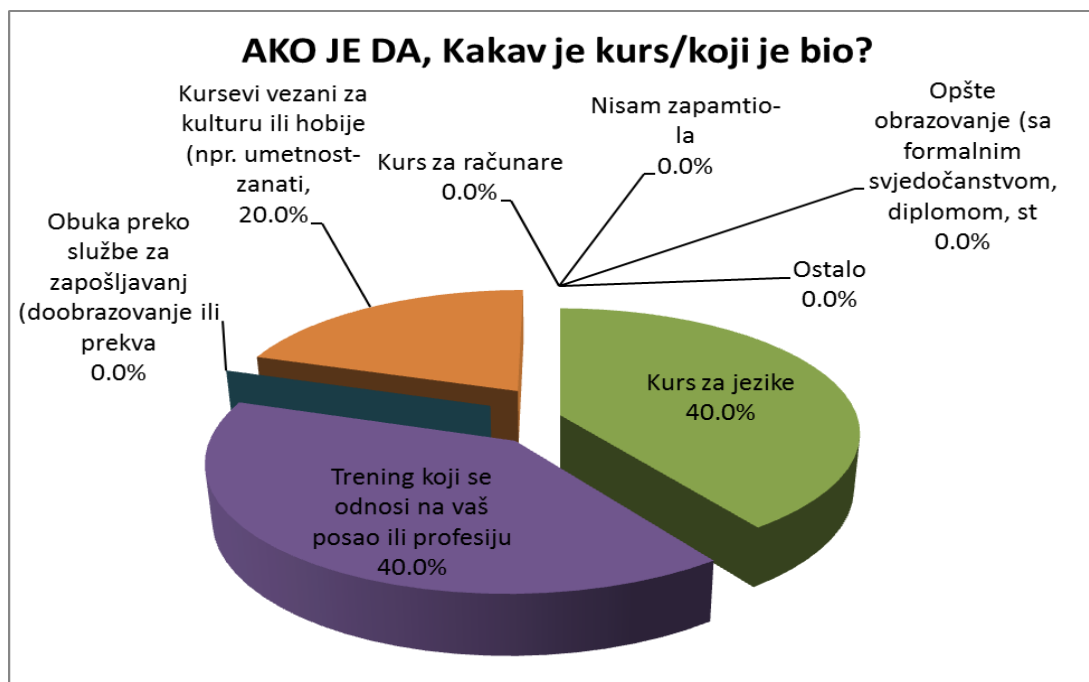
Na Palama rade i Filozofski, Pravni, Ekonomski fakultet, te Fakultet fizičke kulture sa velikim brojem studenata.

Opština Pale dodjeljuje 20 stipendija redovnim studentima i učenicima srednjih škola za školsku/akademsku 2011/12. godinu, 14 stipendija dodijeliće se studentima Filozofskog, Pravnog, Mašinskog, Farmaceutskog fakulteta i Muzičke akademije, 4 stipendije za djecu poginulih boraca VRS i RVI i 2 redovnim učenicima srednjih škola.

Na pitanje „Da li ste imali neku vrstu doobrazovanja ili obuku u bilo koje vrijeme tokom prošle godine?“, čak 86% ispitanika sa područja opštine Pale odgovorilo je negativno.

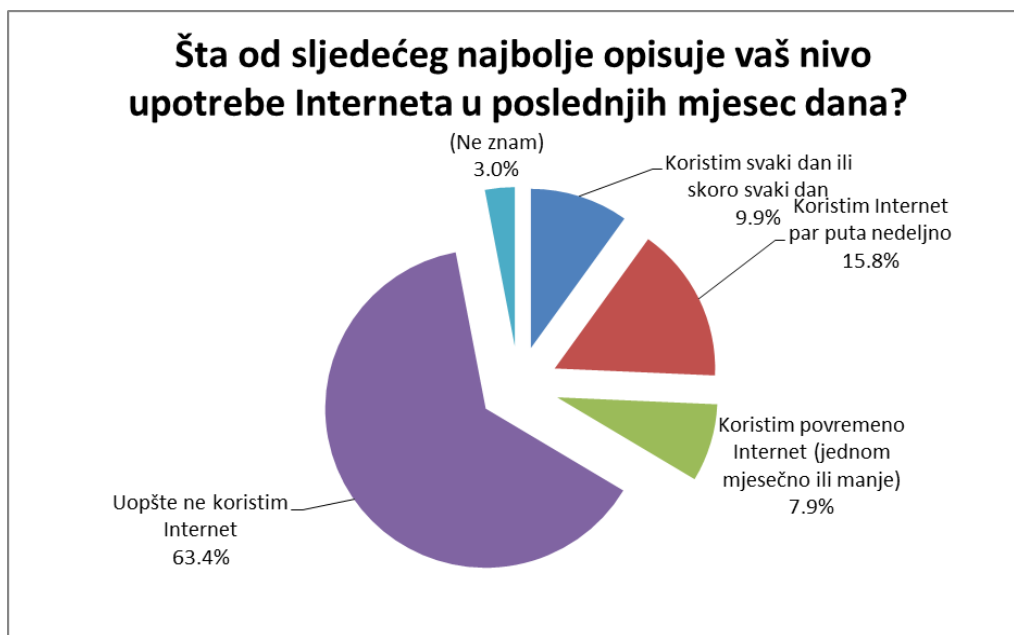


Od malog broja onih koji su pohađali kurseve i treninge, najveći broj (40%) imao je kurs stranih jezika, isto koliko i trening koji se odnosi na posao ili profesiju ispitanika, dok je 20% ispitanika pohađalo kurseve vezane za kulturu ili hobije.



Kada je u pitanju nivo korišćenja interneta na području opštine Pale, skoro dvije trećine ispitanika uopšte nije koristilo internet u periodu od 30 dana prije dana ispitivanja, a samo

10% ispitanika koristi internet svaki dan. U grafikonu koji slijedi, dat je precizniji prikaz korišćenja interneta na području opštine Pale:



3.4. Izdvajanje iz budžeta za obrazovanje

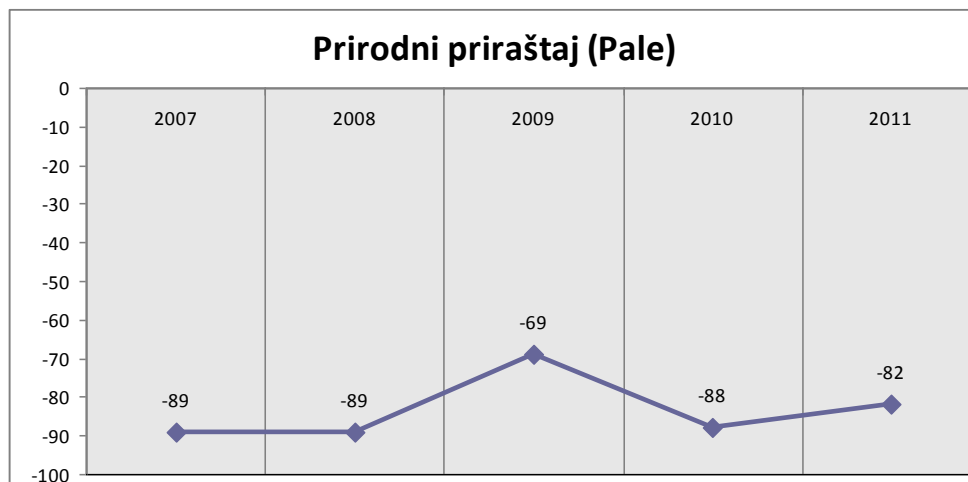
Iz opštinskog budžeta u 2011. godini za obrazovanje izdvojeno je ukupno, 193.840,00 KM sto predstavlja 1,73% od ukupnog budžeta opštine za tu godinu. Ova sredstva su raspoređena na materijalne troškove srednjih škola, kao i pomoći za obrazovanje, stipendije i investicije u obrazovanju.

4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici

4.1. Demografske promene

- Prirodni priraštaj stanovništva u opštini

U posljednjih nekoliko godina prirodni priraštaj je u konstantnom padu, broj umrlih je veći od broja rođenih, pa je zabilježena negativna stopa prirodnog priraštaja.



4.2. Broj osoba po domaćinstvu

Prosječan broj članova domaćinstva opštine Pale je 3,9. Što je više od prosjeka zemalja EU koji iznosi 2,5⁶. Razlog za to se može tražiti u lošoj ekonomskoj situaciji, zbog koje mnoga djeca ostaju da žive sa roditeljima i nakon navršениh 18. godina, a neki i nakon sklapanja brakova ostaju da žive sa roditeljima u zajednici.

Najveći broj porodica je sa 5 članova - 24,8%, 2 člana 19,8%, sa tri 16,8 %, zatim sa jednim - 7,9%.

Uključujući i Vas koliko osoba živi u ovom domaćinstvu?										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ne zna-bez odgovora
7.9%	19.8%	16.8%	13.9%	24.8%	8.9%	4.0%	1.0%	1.0%	0.0%	2.0%

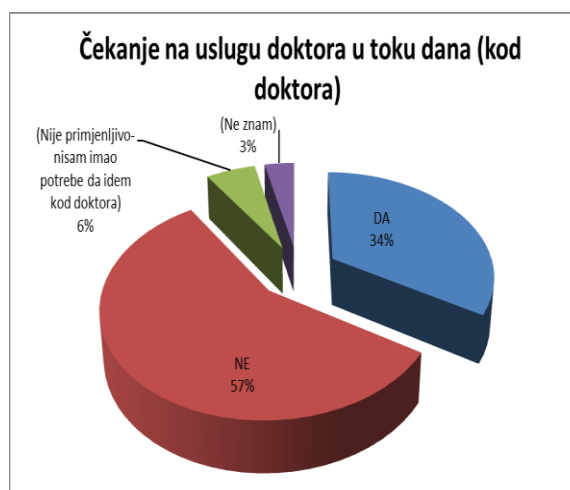
5.Zdravlje i zdravstvo

U sprovedenom istraživanju dio koji se odnosi na zdravlje i zdravstvo bio je podijeljen u dvije grupe pitanja. Prva grupa pitanja se odnose na kvalitet zdravstvenih usluga, odnosno da li su ispitanici imali problema kao što je kašnjenje u dobijanju pomoći i čekanje na uslugu doktora u toku dana. Druga grupa pitanja se odnose na pristupnost zdravstvenim ustanovama, to jeste da li su ispitanici imali problema da stignu do doktora, kao što su udaljenosti od ambulante ili troškovi odlaska kod doktora. S obzirom da je primarna zdravstvena zaštita organizovana kroz timove porodične medicine i ambulante navedeni problemi trebalo bi da su svedeni na minimum.

5.1. Kvalitet zdravstvenih usluga

Više od polovine ispitanika nije imalo primjedbi na sporu reakciju medicinskog osoblja, dok je oko četvrtina ispitanika ovaj problem navela kao otežavajući faktor.

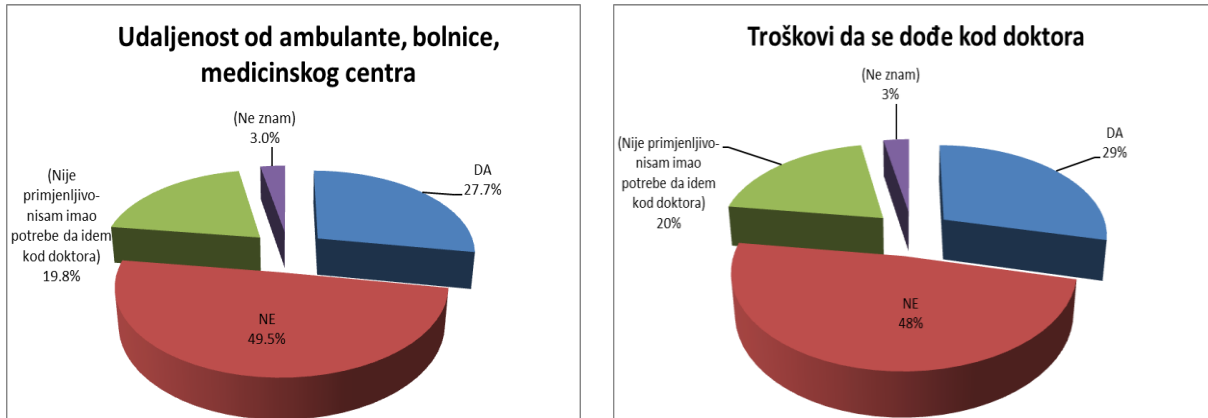
Za 57% ispitanika čekanje na uslugu doktora nije bilo otežavajući faktor kod pružanja zdravstvenih usluga. Ostali odgovori dati su na grafikonu koji slijedi:



⁶ First European Quality of life Survey: Quality of life in Bulgaria and Romania

5.2. Pristupnost zdravstvenim ustanovama

Nešto manje od polovine ispitanika nije prepoznalo kao prepreku pristupu zdravstvenim uslugama, dok je za oko četvrtinu ispitanika udaljenost bila otežavajući faktor. Troškovi dolaska kod ljekara kao otežavajući faktor u dostupnosti zdravstvenih usluga, slično je tretiran od strane ispitanika kao i ostala potpitanja u ovoj oblasti, a preciznija distribucija odgovora data je u grafikonu koji slijedi:



Generalno govoreći može se reći da su građani Pala zadovoljni uslugama iz domena primarne zdravstvene zaštite.

5.3. Broj ljekara u zdravstvenoj primarnoj zaštiti

Na području opštine Pale u oblasti zdravstva, odnosno primarne zdravstvene zaštite, djeluju Dom zdravlja i Apoteka „Pale“. Dom zdravlja Pale je izgrađen 1976. godine, sa korisnom površinom od 1.650 m². Dom zdravlja je primarnu zdravstvenu zaštitu stanovništva organizovao po sistemu porodične medicine sa dvanaest timova, u Palama i po jedan u ambulantama Mokro i Podgrab. Udaljenost od prve bolnice je 33 km, koliko treba do najbliže bolnice u Sarajevu. U Domu zdravlja zaposleno je 98 radnika, od toga 27 ljekara. U poređenju sa brojem stanovnika to se može prikazati kao 1 ljekar na 970 stanovnika, što je na nivou prosjeka u posmatranim opštinama obuhvaćenih istraživanjem. Postoje opštine koje su bolje od Pala kao što je Tuzla gdje na 1 ljekara dolazi 669 stanovnika, ali i daleko gore od nje, kao što je opština Livno gdje na 1 ljekara dolazi 1.673 stanovnika.

5.4. Izdvajanje iz budžeta za zdravstvo

Izdvajanja iz budžeta opštine Pale za zdravstvo u 2011. godini su 496.491,00 KM, odnosno 4,45% budžeta za tu godinu.

6. Infrastruktura u opštini

6.2. Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom

Od ispitanika je zatraženo da izraze (ne)zadovoljstvo postojećom infrastrukturom po oblastima. Precizna distribucija odgovora data je u tabeli koja slijedi:

Infrastruktura	Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom			
	Zadovoljan	Djelimično zadovoljan	Nezadovoljan	Ne znam/bez odgovora
El. mreža	92.1%	2.0%	5.0%	1.0%
Sistem vodosnabdijevanja	86.1%	7.9%	5.0%	1.0%
Kanalizacija	89.1%	6.9%	3.0%	1.0%
Grijanje	64.4%	1.0%	3.0%	31.7%
Školski objekti	77.2%	17.8%	2.0%	3.0%
Zdravst. objekti	75.2%	13.9%	7.9%	3.0%
Putevi i ulice	55.4%	14.9%	25.7%	4.0%
Internet	26.7%	.0%	5.9%	67.3%

Među posmatranim oblastima infrastrukture, ispitanici sa područja opštine Pale najviše su zadovoljni stanjem elektro mreže, dok je zadovoljstvo najmanje kada su u pitanju putevi i ulice. Veliki je broj onih koji ne koriste internet, pa nije relevantno upoređivati zadovoljstvo internet infrastrukturom sa drugim oblastima.

7. Životna sredina

7.1. Životna sredina u lokalnom okruženju

Kada je u pitanju oblast životne sredine, može se dati generalna ocjena da su na području opštine Pale zadovoljni životnom sredinom, sa najboljom prosječnom ocjenom među posmatranim opštinama. Detaljnija distribucija odgovora data je u tabeli koja slijedi.

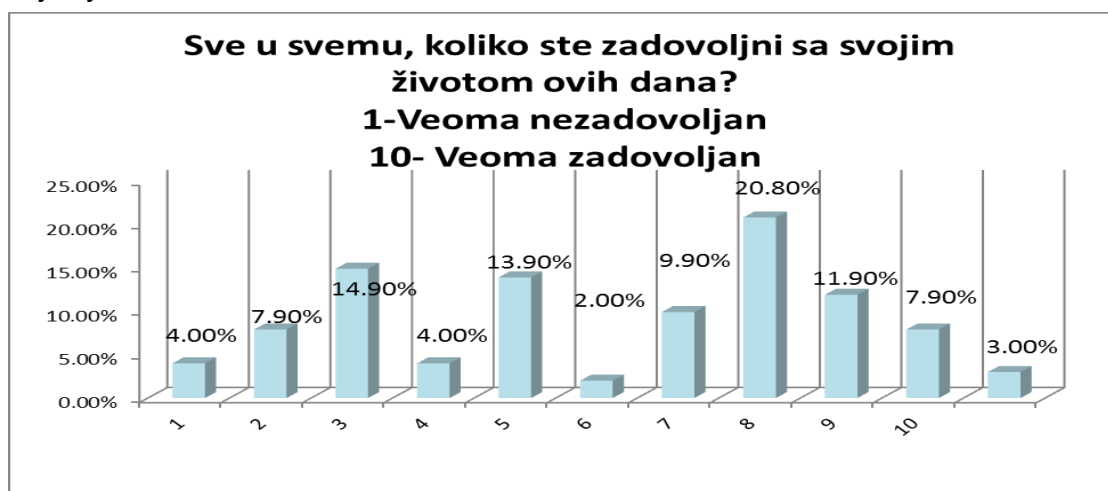
Da li imate razloga, da se žalite na neki od sljedećih problema?	Veoma mnogo razloga	Mnogo razloga	Neki razlozi	Nema razloga	(Ne znam)
Buka	0,0%	0,0%	2,0%	93,1%	5,0%
Zagađenje vazduha	0,0%	0,0%	2,0%	93,1%	5,0%
Divlje deponije	1,0%	0,0%	5,9%	88,1%	5,0%

8. Subjektivno bogatstvo

U okviru subjektivnog kvaliteta života, ispitanicima je bio ponuđen niz kategorija koje su trebali ocijeniti na skali od 1 do 10, a tiču se zadovoljstva životom generalno, pojedinim komponentama zadovoljstva životom, i osjećajem lične sreće. Preciznija distribucija ocjena data je u paragrafima koji slijede.

8.1. Zadovoljstvo životom

Prosječna ocjena generalnog zadovoljstva životom ispitanika na području opštine Pale je 6,01, što je nešto manje od prosjeka ocjena za zadovoljstvo životom među posmatranim opštinama koje iznosi 6,74. Detaljnija distribucija odgovora na ovo pitanje data je u grafikonu koji slijedi:



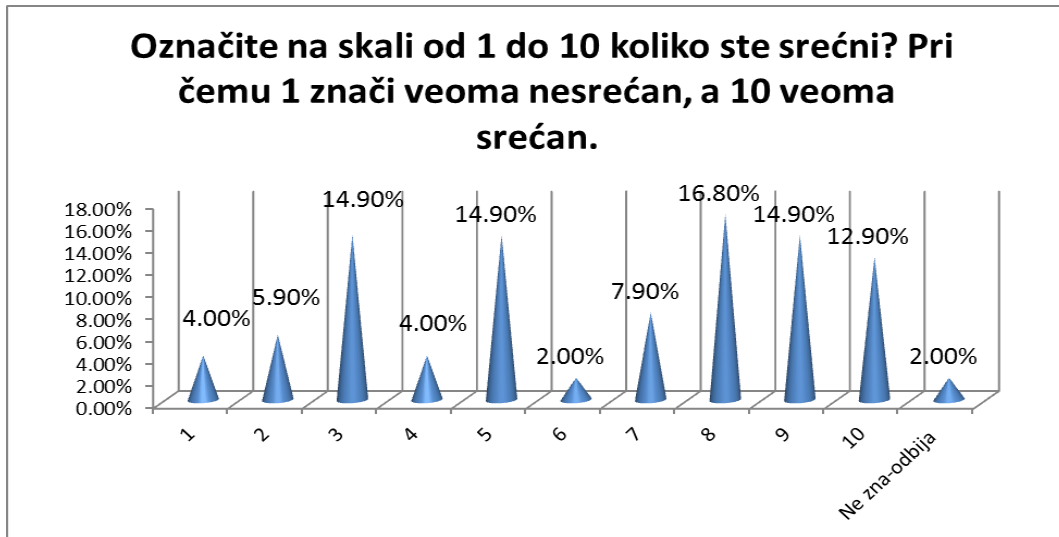
8.2. Komponente zadovoljstva životom

Među komponentama zadovoljstva životom našlo se 7 kategorija: obrazovanje, posao, životni standard, smještaj, porodični život, zdravlje i društveni život. Prosječne ocjene za svaku komponentu na skali od 1 do 10 za opštinu Pale date su na grafikonu koji slijedi:



8.3. Motivatori zadovoljstva životom

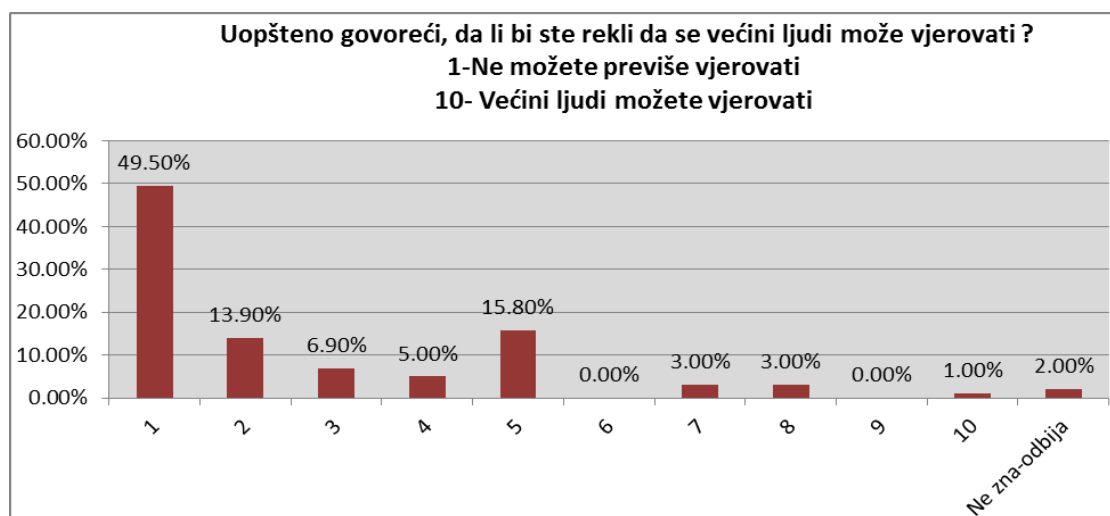
Pitanjem ispitanicima da na skali od 1 do 10 označe koliko su srećni, pri čemu 1 znači veoma nesrećan, a 10 veoma srećan, dobijena je prosječna ocjena za opštinu Pale od 6,27. Preciznija distribucija odgovora na ovo pitanje data je na grafikonu koji slijedi.



9. Uočeni kvalitet društva

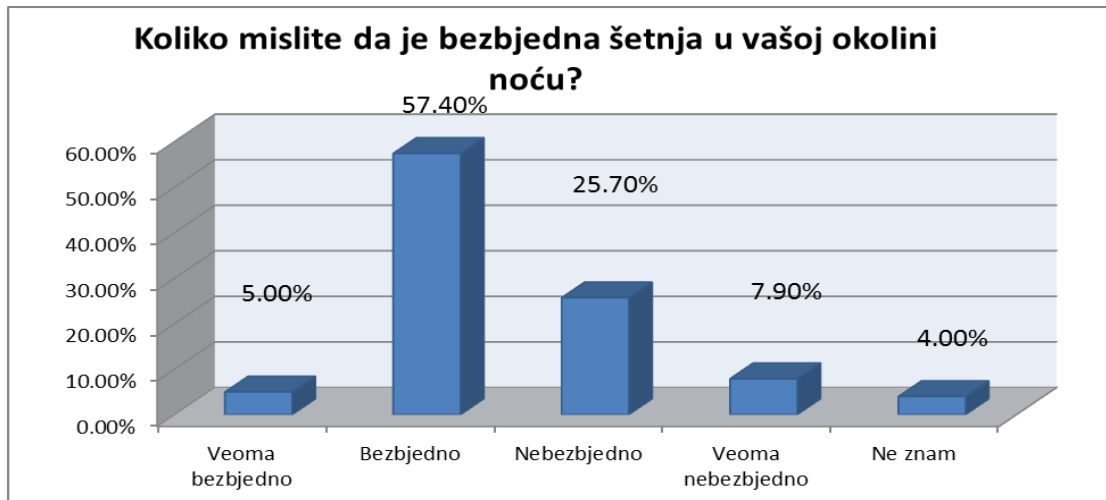
9.1. Povjerenje u ljude

Prosječna ocjena povjerenja u ljude na području opštine Pale je 2,57, što je jedna od posmatranih opština sa najnižim stepenom povjerenja u ljude. Skoro polovina anketiranih građana Pala je mišljenja da se većini ljudi ne može previše vjerovati, i u tom smislu dala ocjenu 1. Ovakvi pokazatelji govore da generalno u BiH postoji vrlo nizak stepen povjerenja u ljude, što može biti i posljedica generalnog stanja u društvu, krize morala i poremećenog sistema vrijednosti.



9.2. Bezbjedno susjedstvo

Jednostavno pitanje kojim se htjela dobiti percepcija građana o bezbjednosti susjedstva u kojem žive glasilo je: "Koliko mislite da je bezbjedna šetnja u vašoj okolini noću"? Preko 60% ispitanika dalo je pozitivnu ocjenu, a jedna četvrtina misli da im susjedstvo nije bezbjedno. Preciznija distribucija odgovora data je u grafikonu ispod.



9.3. Bezbjednost građana

U ovom segmentu, posmatrane su dvije ključne stavke dostupne od strane policije, odnosno opšta bezbjednost građana posmatrana kroz prizmu teških/provalnih krađa, te bezbjednost na putevima posmatrana kroz broj saobraćajnih nezgoda na području opštine.

U opštini Pale broj teških krađa u 2011. godini bio je 34, dok je ukupan broj saobraćajnih nezgoda bio 65. Uporedimo li to sa brojem stanovnika, dobijemo da na 770 stanovnika jednu tešku krađu, što je najpovoljniji odnos u poređenju sa drugim posmatranim opštinama. Slično je i sa saobraćajnim nezgodama, gdje na oko 400 stanovnika dolazi 1 saobraćajna nezgoda. Odlika je to između ostalog i geografske pozicije ove opštine, koja nije tipično tranzitna kada je u pitanju saobraćaj.

9.4. Javne usluge

- Lokalna uprava kao servis građana

Broj zaposlenih u lokalnoj administraciji opštine Pale je 85. Uporedimo li to sa brojem stanovnika, dobijemo da na 1 službenika u lokalnoj administraciji dolazi 308 stanovnika, što je ispod prosjeka za Republiku Srpsku, a daleko ispod evropskih trendova da na 1000-1500 stanovnika bude angažovan 1 administrativac u lokalnoj administraciji.

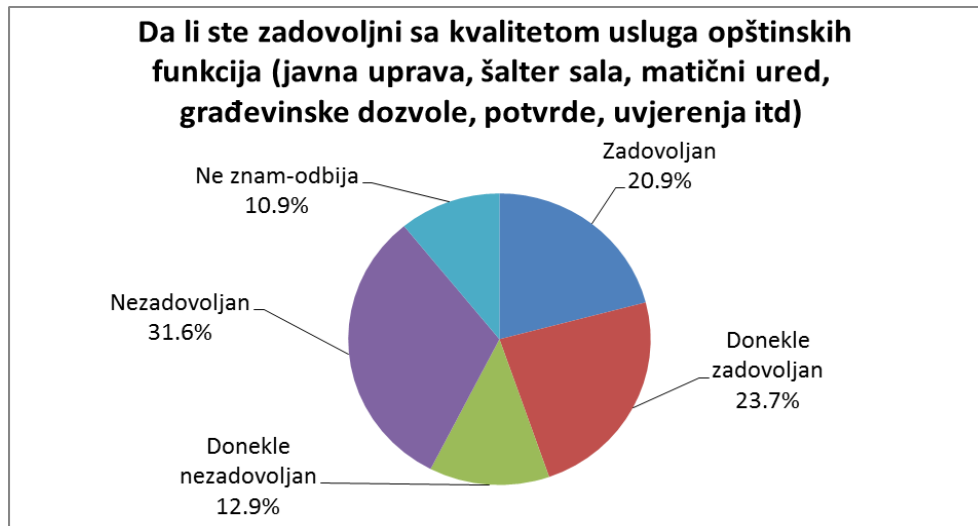
Istovremeno, izdvajanja za plate i doprinose iz budžeta opštine za zaposlene u organima uprave u 2011. godini su 1.819.057,00 KM, što je 16,3 % od ukupnog budžeta opštine.

Odbornici u SO Pale primaju 450 KM (oni koji imaju stalno zaposlenje) odnosno 550 KM (za nezaposlene odbornike), što ovu opštinu svrstava u nivo prosjeka po izdvajanju za ovu namjenu.

Iako su mjesne zajednice tradicionalni i najučestaliji vid učešća građana u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou, u budžetu opštine Pale ne postoji posebno izražena stavka za rad mjesnih zajednica.

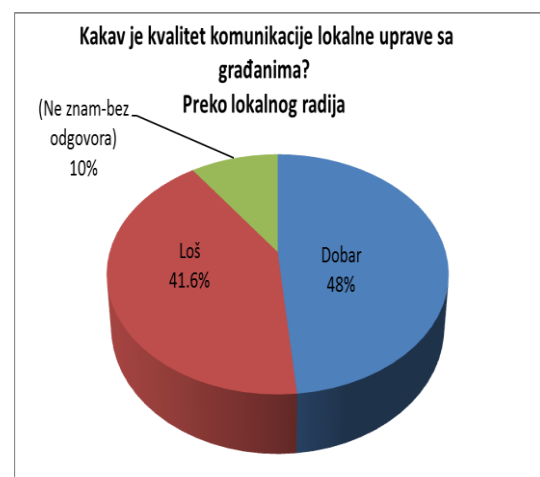
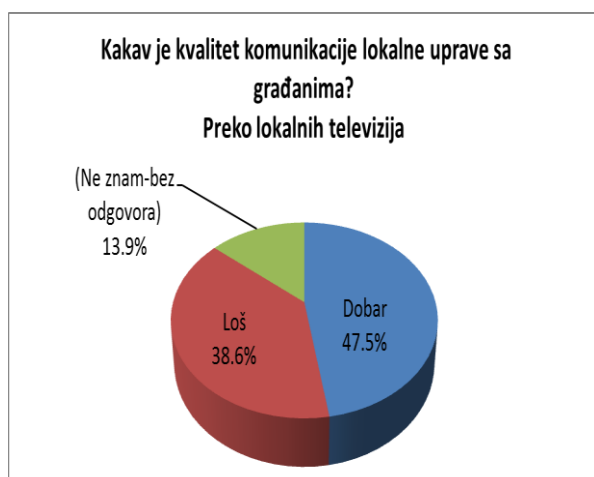
- Kvalitet usluga opštinskih funkcija

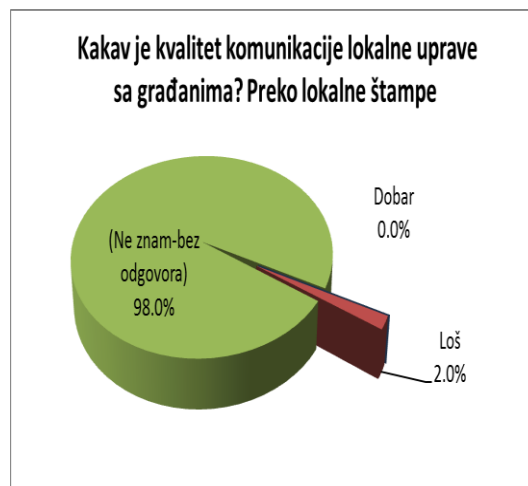
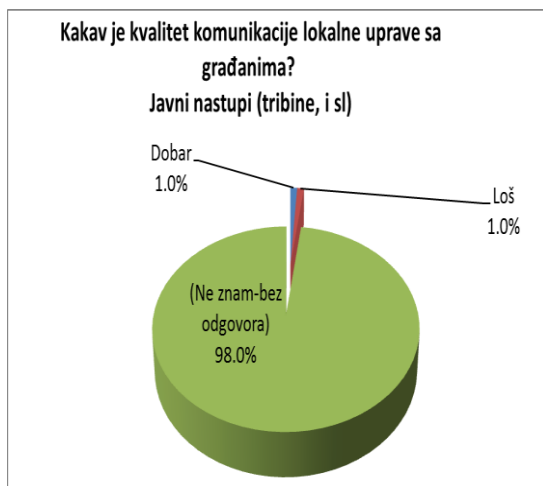
Broj zadovoljnih kvalitetom usluga opštinskih funkcija, podrazumijevajući pri tome servise koje pruža lokalna uprava – šalter sala, matični ured, građevinske i druge dozvole, potvrde, uvjerenja, itd, otprilike je jednak broju nezadovoljnih građana, a preciznija distribucija odgovora data je u grafikonu koji slijedi:



- Kvalitet komunikacije lokalne uprave i građana

Ispitanicima je postavljeno i pitanje u vezi kvaliteta komunikacije lokalne uprave sa građanima, razdvajajući odgovore na lokalne TV i radio stanice, printane medije te javne sastanke sa građanima. Odgovori na ovo pitanje dati su u grafikonima koji slijede:





Najveći broj ispitanika, njih 98%, nije imao stav prema kvalitetu komunikacije lokalne uprave sa građanima preko javnih sastanaka i lokalne štampe, što govori o slaboj zastupljenosti ovog načina komunikacije lokalne uprave i građana. Kada su u pitanju elektronski mediji, nešto veći broj ispitanika iznijelo je pozitivno mišljenje o kvalitetu komunikacije ovim kanalom, naspram onih koji su dali lošu ocjenu.

Kapitalne investicije

2011. godina je obilježena velikim brojem započetih i realizovanih projekata u svim segmentima društvenog i privrednog života. Navešćemo samo projekte koji su imali kapitalni značaj:

- Sportska dvorana - Radovi u sportskoj dvorani u Palama teku, veći građevinski radovi su uglavom završeni i sada su na redu „fini radovi“. Sistem za grijanje je u završnoj fazi, a prije nekoliko dana su postavljeni reflektori, prostorije su okrečene i ofarbana je ograda, a završetak je planiran za 28. avgust, dan opštine.
- Izgrađena je nova zgrada Ekonomskog fakulteta, za koju je Vlada RS izdvojila oko pet miliona KM.
- Most preko rijeke Miljacke - Most će biti glavna putna komunikacija prema Sportsko-poslovnom centru, a kako je na lijevoj obali Paljanske Miljacke predviđena izgradnja oko 100 parking mjesta, predstavljaće i značajnu pješačku komunikaciju. Vrijednost ugovora je 149.194,99 KM. Inače, most je drumski, raspona 15m. U poprečnom presjeku sadrži dvije kolovozne trake po 3m i dvije pješačke staze po 2m.
- Tunel Čeljigovići - završeni radovi na sanaciji tunela, završeni i ispunjeni tehnički uslovi za njegovo funkcionisanje na magistralnom putu Sarajevo-Pale . Dužini je 580 metara, za šta je JP „Putevi RS“ izdvojilo 2,5 miliona KM.
- Gondole Pale – „Jahorina express“ – Kompanija „Majnex“ je počela radove na pripremanju terena za izgradnju gondole Pale - Jahorina "Jahorina express". Vrijednost projekta je 15 miliona evra. Projekat je ekološkog karaktera. Polazna stanica gondole je smještena u Jahorinskom potoku 915 mnv (2 km od centra Pala), međustanica će biti smještena na Ravnoj planini 1405 mnv, a konačna stanica na

Jahorini biće iznad hotela Board na 1605 mnv. Kapacitet gondole je 2.000 putnika na čas, u luksuznim kabinama kapaciteta 8 sjedišta, a do Jahorine će se stizati za 15 minuta. Gondolu će nositi 40 stubova, 18 do međustanice na Ravnoj planini, a 22 stuba do izlazne stanice na Jahorini. Na mjestu polazne stanice u Jahorinskom potoku će biti smješten parking-prostor za više od 500 automobila i 35 autobusa.

- Mini-hidroelektrana „Vrhprača“ - Donošenjem odluke o planu parcelacije i urbanističko-tehničkih uslova za izgradnju mini-hidroelektrane „Vrhprača“, odbornici Skupštine opštine Pale su stvorili i osnovne pretpostavke za početak realizacije prvog projekta ovog tipa na području najveće istočnosarajevske opštine. Inače, riječ je o investiciji vrijednoj oko 1,5 miliona evra i predviđa da pomenuti elektroenergetski objekat, čija je predviđena snaga oko 600 kW, koristi hidropotencijal na dijelu rijeke Prače. Početak izgradnje se u najboljem slučaju može očekivati na jesen, a najdalje na proljeće 2013. godine. Riječ je o veoma značajnoj investiciji za opštinu Pale, jer će njena realizacija donijeti i budžetski prihod po više osnova, dok smo u direktnom razgovoru s investitorom dobili i saznanja da bi početkom rada ove male hidroelektrane trebalo da bude otvoreno od pet do deset novih radnih mjesta.
- Otkupom zemljišta i uklanjanjem starih objekata stvaramo uslove da do trga na kojem su smješteni fakulteti bude produženo centralno šetalište „Promenada“. U tom dijelu urbanog gradskog jezgra biće nastavljena i izgradnja sabornog hrama Svetog arhangela Gavrila.
- Izgrađena su i dva sportska igrališta u naseljima Obilićevo i Dušanovo, asfaltirane su ulice Boška Jugovića i Milutina Milankovića, te most u Rogovušićima.
- U Podgrabu je napravljeno igralište, urađena javna rasvjeta i otvorena apoteka.

Komunalne usluge

- **Odvoz smeća**

Javno preduzeće „Komunalno“ AD Pale ima imidž uspješnog preduzeća, a prošle godine je dobilo nagradu za najbolje komunalno preduzeće u Republici Srpskoj. Osnovna djelatnost odvoza smeća iz gradskog dijela Pala i centra Mokrog i Podgraba, a korisnici su 450 pravnih i 3.600 fizičkih lica. Ove godine desio se blagi pad naplate usluga i nastoji se da se zadrže na nivou od 82 odsto.

	Fizička lica (domaćinstva)	Pravna lica (ovisno o vrsti djelatnosti)
Cijena odvoza smeća po m2 površine	0.14 KM	0.57 KM - 0.86 KM

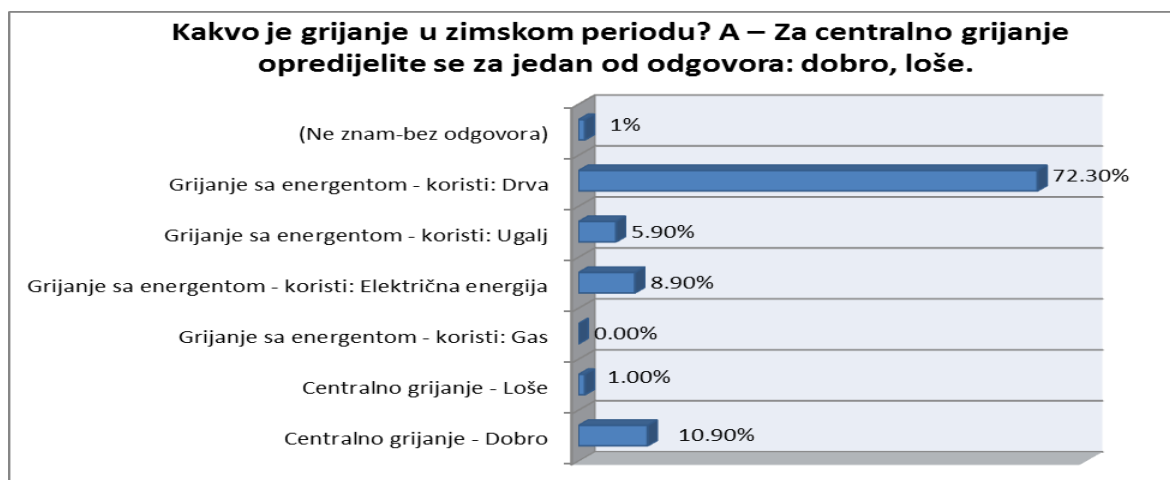
Ministar za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju Republike Srpske, Srebrenka Golić izjavila je da će na lokalnoj deponiji u Palama biti izgrađena regionalna deponija po

evropskim standardima, i dogovoreno je da je potrebno izraditi studiju opravdanosti za šta će biti obezbijeđena donatorska sredstva. Radiće se po svim evropskim standardima.

- **Grijanje**

Uže gradsko jezgro naselja Pale jednim dijelom je pokriveno toplovodnom mrežom i grije se iz JP Gradske toplane. Gradska toplana je malog kapaciteta i sistem distribucije, kontrole i regulacije je zastario. Cijena grijanja u opštini Pale je za građane 2,74 KM po m², plaćanje u toku šest mjeseci, a za pravna lica 4,80 KM po m² – plaćanje u toku šest mjeseci. Kada je riječ o naplati usluga grijanja, ona se kreće između 82 i 85 odsto.

U kontekstu kvaliteta grijanja, ispitanicima je postavljeno pitanje da jednostavnim odgovorima dobro i loše ocijene centralno grijanje u zimskom periodu, ili ukoliko ga nemaju da se izjasne koji energent koriste za zagrijavanje prostora. Više od 72% ispitanika kao energent koristi drva, dok su skoro svi ispitanici koji koriste centralno grijanje zadovoljni njegovim kvalitetom. Distribucija odgovora data je na grafikonu koji slijedi:



- **Vodosnabdijevanje**

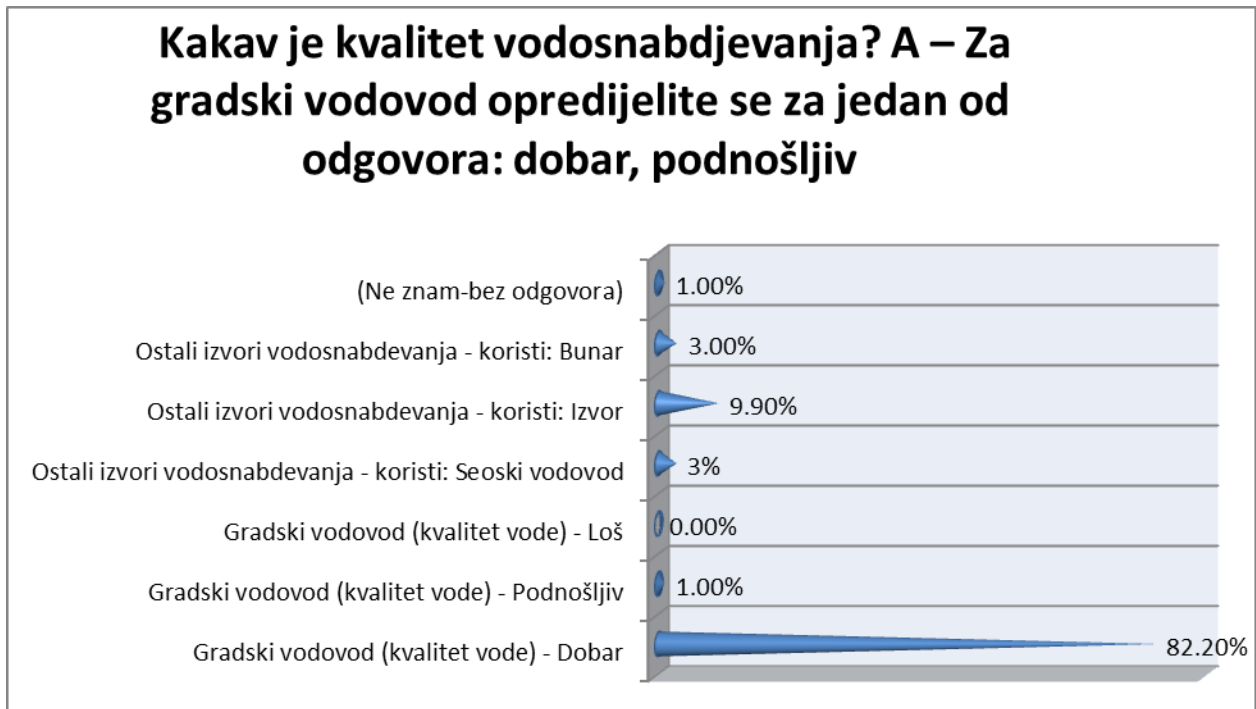
Opština Pale je područje bogato kvalitetnom pijaćom vodom. Potrebne količine vode za piće na svim vodovodnim sistemima obezbjeđuju se iz podzemnih izvorišta, planinskih vrela koja se nalaze u padinskim dijelovima planina Jahorine i Romanije. Voda se do naselja dovodi vodovodnim sistemima gravitacionog tipa, osim Jahorine, gdje se voda izbacuje pumpama do turističke zone. Dužina vodovodne mreže iznosi oko 200 km u okviru vodovodnih sistema Pale, Jahorina, Podgrab i Mokro. Vodosnabdijevanje je u nadležnosti JP Vodovod i kanalizacija i vrši se iz sedam kaptiranih izvorišta. Skupština opštine Pale usvojila je Nacrt odluke o prihvatanju kreditnog zaduženja opštine od 2,68 miliona KM kod Evropske investicione banke (EIB).

Načelnik opštine Pale, Slobodan Savić, rekao je da se radi o povoljnom kreditu za rješavanje vodovodnih i kanalizacionih pitanja na području opštine, te da su mnoge instalacije dotrajale i da ih treba zamijeniti, kako na Palama, tako i na Jahorini. Cijena vode za stanovništvo iznosi 1 KM/m³, a za privredu 2.05 KM/m³, sa PDV-om. Cijena odvođenja kanalizacionih voda je 0.824 KM/m³ utrošene količine vode. Glavni razlog povremenog zamućenja je nekontrolisana i prekomjerna sječa šume, što dovodi u pitanje snabdijevanje

stanovništva vodom. Imaju oko 5.000 priključaka domaćinstava i oko 450 priključaka privrednih subjekata.

Ispitanicima koji koriste gradski vodovod je postavljeno pitanje o kvalitetu vodosnabdijevanja, dok se od ostalih tražilo izjašnjenje kakvu alternativnu vrstu vodosnabdijevanja koriste. Većina onih koji koriste gradski vodovod ocijenila je kvalitet vodosnabdijevanja kao dobar. Istovremeno, skoro 20% ispitanika ne koristi gradski vodovod, nego alternativne izvore snabdijevanja.

Detaljniji pregled odgovora dat je na u grafikonu koji slijedi:



9.5 Kultura, sport, rekreacija

Od ispitanika traženo je da izraze svoje (ne)zadovoljstvo ponuđenim kulturnim sadržajem. Iako su ponuđene posebne kategorije, odnosno posebne institucije kulture, odgovori su bili veoma slični za sve institucije kulture, a precizna distribucija data je u tabeli koja slijedi:

Institucija kulture	Zadovoljstvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem			
	Zadovoljan	Uglavnom zadovoljan	Nezadovoljan	Ne znam/bez odgovora
Pozorište	10.9%	3.0%	.0%	86.1%
Muzej	6.9%	3.0%	.0%	90.1%
Biblioteka	6.9%	3.0%	.0%	90.1%
Galerija	6.9%	2.0%	.0%	91.1%
Koncert	6.9%	2.0%	.0%	91.1%

Indikativno je da je veliki broj ispitanika na ovo pitanje odgovorio sa ne znam, odnosno nije dao odgovor, što ukazuje da relativno mali broj građana koristi navedene institucije kulture, odnosno prati ponuđene kulturne sadržaje. Ovaj podatak alarm je za lokalnu upravu u smislu pronalaženja uzroka za ovakvo stanje i donošenja mjera za unaprjeđenje ove oblasti.

Od ispitanika je bilo traženo da izraze svoje (ne)zadovoljstvo ponuđenim sportskim terenima i mogućnostima za rekreaciju. Više od 60% od ukupnog broja ispitanih uglavnom ili u potpunosti je zadovoljno ponuđenim, dok je ispod 10% ispitanika nezadovoljno. Oko četvrtine ispitanika nije dobijen odgovor na ovo pitanje.



Izdvajanje iz budžeta za rekreaciju, kulturu i religiju iz budžeta Pala u toku 2011. godine bila su 437.791,00 KM, što je nešto manje od 4% budžeta opštine.

III POREĐENJE MEĐU POSMATRANIM GRADOVIMA I OPŠTINAMA

1. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po setovima indikatora objektivnog kvaliteta života

1.1. Ekonomska situacija

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: nivo prihoda (BDP, prihodi po domaćinstvu), nivo siromaštva, dugove domaćinstva, subjektivno ekonomsko naprezanje (sastavljanje „kraja s krajem“), i prosječnu platu u opštini.

Grad/Opština	Broj bodova
N. Sarajevo	12,751
Mostar	11,268
Banja Luka	11,15
Tuzla	9,562
Široki Brijeg	9,19
Zenica	8,849
Doboj	7,358
Bijeljina	7,102
Bihać	7,097
Trebinje	6,817
Travnik	6,744
Pale	6,065
Livno	5,737
Foča	4,419

BDP po glavi stanovnika u opštinama⁷ za 2010. godinu varirao je od 5.227 KM u Foči, do 18.210 KM u N. Sarajevu i 10.430 KM u Banjaluci. Nivo BDP-a u svim opštinama u 2010. godini dat je u Aneksu 3, tabela 3.

Prema rezultatima istraživanja, najveće prosječne prihode po domaćinstvu ostvaruju stanovnici Širokog Brijega, blizu 2.000 KM mjesečno, dok je ovaj iznos najmanji u Foči, oko 480 KM.

Istovremeno procenat domaćinstava sa prihodom manjim od 500 KM u Širokom Brijegu je 7%, a u Foči 72%.

Najveća prosječna neto plata u posmatranim opštinama u 2011. godini bila je u Novom Sarajevu, 1.093 KM, dok je najniža prosječna plata u Travniku, 676 KM.

Najveći broj ispitanika koji je imao većih poteškoća “sastaviti kraj s krajem” je na području opština Trebinje, Pale i Foča. Najveću učestalost dugovanja za plaćanje računa (komunalije,

struja, itd.) domaćinstva imali su ispitanici na području opštine Trebinje, a najpovoljnija situacija po oba ova parametra bila je u Novom Sarajevu i Širokom Brijegu.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 14,4 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

⁷ U vrijeme finalizacije izvještaja nije bilo dostupnih podataka za 2011. godinu. Za procjenu BDP-a po opštinama korišćena formula Federalnog zavoda za razvoj, gdje se kao ulazni podaci koriste broj zaposlenih i prosječna plata u opštini i entitetu, te BDP entiteta.

1.2. Stanovanje i lokalno okruženje

Grad/Opština	Broj bodova
Široki Brijeg	8,008
Zenica	7,594
Travnik	7,588
Bihać	7,574
Tuzla	7,531
Bijeljina	7,431
Livno	7,162
N. Sarajevo	7,043
Pale	6,964
Mostar	6,938
Banja Luka	6,772
Doboj	6,668
Foča	6,468
Trebinje	6,361

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: vlasnička struktura domaćinstava (lično vlasništvo, najam), površina stambenog prostora i lično zadovoljstvo ispitanika vlastitim smještajem.

Prema rezultatima istraživanja, prosječna površina stambenog prostora u svim posmatranim opštinama je 76 m². Najmanju prosječnu kvadraturu stambenog prostora imaju ispitanici u Foči i Trebinju, oko 58m², dok je najveća prosječna kvadratura stambenog prostora u Širokom Brijegu. U svim opštinama, prosječna oscjena sopstvenog smještaja na skali od 1 do 10 bila je iznad 5, i to najniža u Foči (5,8), Trebinju (6,3) i Palama (6,4), a najviša u Mostaru (7,8), Novom Sarajevu (7,9) i Širokom Brijegu (8,5)

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 9,6 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.3. Zaposlenje, obrazovanje i vještine

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: zaposlenost, izdvajanja iz budžeta za obrazovanje, uočena sigurnost posla (procjena vjerovatnoće za gubitak zaposlenja), te obrazovanje i vještine (korišćenje interneta, stručno usavršavanje i razne obuke).

Grad/Opština	Broj bodova
Široki Brijeg	10,936
Mostar	8,421
Travnik	8,025
Banja Luka	7,627
Trebinje	7,439
Livno	6,937
Zenica	6,894
N. Sarajevo	6,836
Doboj	6,382
Bijeljina	6,092

Prema rezultatima istraživanja, najpovoljnija situacija po pitanju broja zaposlenih osoba je na području opštine Novo Sarajevo, gdje na 2,9 stanovnika dolazi 1 zaposleni. Slijede Banja Luka, Tuzla, Mostar i Trebinje sa oko 4 stanovnika na 1 zaposlenog. Najteža situacija u ovoj oblasti je u opštinama Livno i Foča, gdje na 7 stanovnika dolazi 1 zaposlena osoba. Najmanja vjerovatnoća gubitka posla po sopstvenoj procjeni ispitanika je na području Bihaća i N. Sarajeva, a najveća u Livnu i Foči.

Tuzla	5,494
Bihać	5,402
Foča	5,387
Pale	5,156

Najveća budžetska izdvajanja u 2011. godini za oblast obrazovanja bila su na području opštine Široki Brijeg (preko 14%), zatim slijede Mostar i Trebinje (cca 10%), a na začelju se nalaze Bihać, Pale i Foča, sa ispod 2% izdvajanja za oblast obrazovanja. U svim posmatranim opštinama, izuzetno je nizak procenat onih koji su u 2011. godini imali neki dodatni vid obrazovanja (u prosjeku 15% od broja ispitanih), u vidu kurseva, treninga, i sl. Od malog broja ispitanika koji su ih imali, većina obuka se odnosila na obuke vezane za sadašnji posao i strane jezike, zatim računare. Indikativno je da je vrlo mali broj ispitanika prošao obuke doobrazovanja i prekvalifikacije zavoda za zapošljavanje.

Internet svakodnevno koristi oko 50% ispitanika na području opština Banjaluka, Široki Brijeg i Mostar, dok je u ostalim opštinama taj procenat od 10% u Palama, do 36% u Bijeljini.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u

1.4. Struktura domaćinstva i odnosi u porodici

Opština/Grad	Broj bodova
Banja Luka	11,578
Zenica	9,955
N. Sarajevo	8,732
Široki Brijeg	8,707
Bihać	8,669
Mostar	8,205
Travnik	7,798
Tuzla	7,332
Livno	6,925
Pale	6,004
Trebinje	5,837
Bijeljina	5,765
Foča	5,244
Doboj	5,236

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvata, uključivao je samo 2 ključna indikatora, i to prirodni priraštaj stanovništva i zadovoljstvo porodičnim životom. Prema rezultatima istraživanja, od posmatranih 14 opština, polovina je imala negativan prirodni priraštaj. Najlošije stanje je u opštini Bijeljina, 339 više umrlih nego rođenih u 2011. godini. Zatim slijede Bihać i Doboj, sa prirodnim priraštajem od -330, odnosno -269. Među drugom polovinom opština sa pozitivnim prirodnim priraštajem, najbolja situacija je u Banjaluci i Zenici, sa 228, odnosno 169 više rođenih nego umrlih.

Međutim, ako se pogleda generalni trend u posljednjih nekoliko godina, u velikoj većini opština on je negativan.

Zadovoljstvo porodičnim životom u prosjeku je u svim opštinama dobilo relativno visoku ocjenu na skali od 1 do 10, i ona se kreće od oko 6,3 u Foči, Trebinju i Palama, pa do 8,5 u Bihaću, Širokom Brijegu i Tuzli.

Broj članova po domaćinstvu u posmatranim opštinama varira od 2,7 u Foči, do 4,1 u Širokom Brijegu, međutim, nije jednostavno dati kvalifikaciju u kojoj mjeri uticaj na vrijednost ovog indikatora ima nizak prirodni priraštaj, a u kojoj mjeri stepen odvajanja mladih i zasnivanje porodice.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 12,8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.5. Zdravlje i zdravstvo

Opština/Grad	Broj bodova
Bijeljina	10,929
Široki Brijeg	10,095
Banja Luka	9,661
Pale	9,191
Mostar	8,898
N. Sarajevo	8,587
Tuzla	8,032
Trebinje	7,999
Doboj	7,467
Zenica	7,408
Foča	7,401
Bihać	7,318
Travnik	7,300
Livno	7,233

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: ocjena kvaliteta zdravstvenih usluga i pristupačnost zdravstvenih ustanova, broj ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti (PMZ), te budžetska izdvajanja za zdravstvo.

Prema rezultatima istraživanja, najpovoljniji omjer broja stanovnika na jednog ljekara u PMZ je u Tuzli, gdje na oko 670 stanovnika dolazi 1 ljekar. Slijede Trebinje i Novo Sarajevo, a najnepovoljnija situacija je u opštini Livno, gdje na preko 1.600 stanovnika dolazi 1 ljekar u PMZ.

Najviše razloga za pritužbe za dugo čekanje na uslugu doktora tokom dana imali su ispitanici na području Livna, Mostara i Tuzle. Istovremeno, u ovim a i u većini ostalih posmatranih opština, ispitanici nisu imali mnogo razloga da se žale na pristupnost zdravstvenim ustanovama, i u smislu udaljenosti, i u smislu troškova da se dođe do doktora.

Budžetska izdvajanja za oblast zdravstva iz opštinskih budžeta u 2011. godini varirala su od 8,80% u Bijeljini⁸ i 4,45% u Palama, pa do ispod 0,1% u Novom Sarajevu, Tuzli i Livnu⁹

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 13,6 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

⁸ 4.000.000 KM u 2011. godini izdvojena su za projekat izgradnje nove bolnice, što je razlog ovako visokog procenta izdvajanja za ovu oblast u 2011. godini

⁹ Zdravstvo u FBiH u potpunosti je nadležnosti je kantona, ali Zakon o lokalnoj samoupravi ne sprječava opštine da u cilju poboljšanja kvaliteta zdravstvenih usluga i kvaliteta života građana izdvajaju sredstva za ovu namjenu. Navedena konstatacija ipak ne sugeriše opštinama koje izdvajaju mala sredstva za ovu oblast da to u svakom slučaju čine, nego da sagledaju realne potrebe građana i budžetske mogućnosti i u oblastima koje nisu direktna nadležnost lokalne samouprave.

1.6. Infrastruktura

Opština/Grad	Broj bodova
Trebinje	4,409
Pale	4,208
N. Sarajevo	4,020
Bihać	3,954
Zenica	3,798
Foča	3,781
Travnik	3,679
Tuzla	3,487
Doboj	3,349
Livno	3,340
Bijeljina	3,214
Mostar	2,896
Banja Luka	2,614
Široki Brijeg	2,435

Ovaj set indikatora uključivao je (ne)zadovoljstvo sljedećim parametrima čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: električna mreža, sistem vodosnabdijevanja, kanalizacija, grijanje, školski objekti, zdravstveni objekti, putevi i ulice, te internet infrastruktura.

Među navedenim oblastima infrastrukture, ispitanici su u najvećoj mjeri zadovoljni stanjem elektro mreže. Ipak, manje oscilacije postoje, pa su ovim parametrom najviše zadovoljni ispitanici na području Trebinja, a najmanje u Širokom Brijegu. Sistemom vodosnabdijevanja najzadovoljniji su u Travniku i Palama, a najmanje zadovoljni u Širokom Brijegu i Doboju. Najnezadovoljniji sistemom centralnog grijanja su ispitanici sa područja Banjaluke, dok su najzadovoljniji u Palama. Indikativno je da je na ovakav rezultat uticala i cijena grijanja, iako se pitanje odnosilo na zadovoljstvo samom infrastrukturom. Naime, cijena grijanja je oko 2,5 puta veća u Banjaluci nego u Palama.

Generalno, poredeći oblasti infrastrukture, u prosjeku je najveće nezadovoljstvo putnom infrastrukturom, i to najviše u Mostaru, Livnu i Širokom Brijegu, a najmanje u Novom Sarajevu, Palama i Trebinju.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 4,8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.7. Životna sredina

Opština/Grad	Broj bodova
Pale	4,741
Trebinje	4,581
Livno	4,568
Bihać	4,418
Foča	4,319
Doboj	4,175
Bijeljina	4,046
N. Sarajevo	3,975
Travnik	3,946
Banja Luka	3,894
Zenica	3,763
Široki Brijeg	3,735
Tuzla	3,603
Mostar	3,127

Ovaj set indikatora, zbog specifičnosti i širine oblasti koju obuhvata, uključivao je samo 3 ključna indikatora vezana za životnu sredinu u lokalnom okruženju, odnosno žalbe građana na zagađenost vazduha, buku i divlje deponije.

Najviše razloga za žalbe na zagađenje vazduha imali su ispitanici na području opština Zenica i Tuzla, a najmanje u Palama, Livnu i Trebinju. Na buku se u najvećoj mjeri žale Mostarci, gdje je istovremeno i najveći problem sa divljim deponijama.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 4,8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

1.8 Uočeni kvalitet društva

Opština/Grad	Broj bodova
Pale	5,004
Zenica	4,861
Široki Brijeg	4,783
Bijeljina	4,732
Bihać	4,611
Trebinje	4,409
Foča	4,370
Travnik	4,316
Banja Luka	4,220
N. Sarajevo	4,158
Livno	4,158
Tuzla	3,952
Mostar	3,897
Doboj	3,833

Ovaj set indikatora uključivao je sljedeće indikatore čija je vrijednost ulazila u izračunavanje kvaliteta života građana: povjerenje u ljude, bezbjedno susjedstvo, bezbjednost građana (opšta bezbjednost i bezbjednost u saobraćaju), javne usluge (efikasnost i efektivnost lokalne uprave kao servisa građana, komunalne usluge), kultura, sport i rekreacija.

Rezultati istraživanja govore da je generalno u svim posmatranim opštinama nizak nivo povjerenja u ljude, što govori između ostalog o opštoj slici bosanskohercegovačkog društva. Na skali od 1 do 10, jedinu prosječnu ocjenu povjerenja u ljude preko 5 dali su ispitanici na području opštine Livno (5,39), zatim slijede Doboj, Mostar i Zenica (u rasponu od 4,8 do 4,6). Najniža prosječna ocjena stepena povjerenja u ljude data je u Trebinju, 1,82.

U poređenju sa brojem stanovnika, najveći broj teških/provalnih krađa i saobraćajnih nezogda zabilježen je u Tuzli, gdje je ukupan broj teških krađa u 2011. godini 2021, odnosno jedna krađa na 65 stanovnika. Tokom 2011. godine

u Tuzli su zabilježene 2293 saobraćajne nezgode, ili jedna na 57 stanovnika. Najpovoljnija situacija po pitanju teških krađa je u Širokom Brijegu (877 st. na 1 krađu), ali i Palama i Bijeljini, gdje je omjer 770 odnosno 750 stanovnika na 1 krađu. Najmanje saobraćajnih nezgoda u odnosu na broj stanovnika u 2011. godini desilo se u Palama, samo 65 nezgoda, odnosno jedna na 403 stanovnika.

Istovremeno, ispitanici su noćne štetnje kao bezbjedne u najvećoj mjeri ocijenili na području opština Bihać, Široki Brijeg i Livno, a najlošiju ocjenu ovaj indikator dobio je u Novom Sarajevu, i to drastično lošiju u odnosu na većinu posmatranih opština.

• Lokalna uprava kao servis građana

Administrativni aparat u svim opštinama i dalje je veoma glomazan i skup. Lokalna zajednica sa najvećim brojem uposlenih u lokalnoj administraciji u odnosu na broj stanovnika je Trebinje, gdje na jednog administrativca dolazi ispod 200 stanovnika. Ne zaostaje ni Mostar, sa omjerom 1:215. Najpovoljniji odnos među posmatranim opštinama i gradovima ima Banjaluka, sa 666 stanovnika na jednog administrativca. Slijede Travnik i Zenica, sa 512 odnosno 412 stanovnika na jednog zaposlenog u lokalnoj administraciji. Radi poređenja, težnje razvijenih zemalja EU u kontekstu funkcionalnosti i efikasnosti administrativnog aparata idu ka 1 – 1,5 promila, odnosno 1 administrativca na 1000-1500 stanovnika.

Istovremeno, posmatrane opštine značajna sredstva izdvajaju za finansiranje administrativnog aparata, i to u rasponu od 15,5% kao što je slučaj u Banjaluci, do 31% u Doboju. Naknade odbornicima još drastičnije variraju od 220 KM u Livnu, do 850 odnosno 890 KM u Banjaluci i Doboju, koji i nakon smanjenja naknada od 35% i dalje vodi u ovoj vrsti izdataka iz opštinske kase. Istovremeno, opština Doboj je veoma „štedljiva“ kada su u pitanju izdvajanja za najučestaliji vid učešća građana u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou, pa je u 2011. godini izdvojila svega 0,11% budžeta za rad mjesnih zajednica.

Najveći nivo zadovoljstva kod usluga koje pruža lokalna administracija (šalter sala, matična služba, građ. dozvole, potvrde, itd.) izražen je kod ispitanika na području opština Bihać i

Zenica, a ove opštine najbolje su ocijenjene i kada je u pitanju informisanje i komunikacija sa građanima. Najniži nivo zadovoljstva uslugama lokalne administracije je u Mostaru i Širokom Brijegu, a po pitanju komunikacije sa građanima i informisanja u Livnu, Mostaru i Doboju.

- **Komunalne usluge**

U oblasti komunalnih usluga, nalazi CCI govore da u posmatranim opštinama, najskuplju vodu piju građani Novog Sarajeva i Tuzle, sa cijenom preko 1,20 KM/m³. Za razliku od njih, građani Zenice vodu plaćaju svega 0,47 KM/m³, Ako se vodovod i kanalizacija gledaju kao jedinstven sistem, građani Bijeljine plaćaju drastično najveću cijenu, i to 2,34 KM/m³, i to iz razloga što se cijena kanalizacije naplaćuje jednako kao i cijena vode, što je jedinstven slučaj u BiH. Planirani trend daljeg godišnjeg poskupljenja vode i kanalizacije u Bijeljini zaustavljen je u 2012. godini, iako je ranijim ugovorom o izgradnji kanalizacione mreže definisano godišnje povećanje cijene vode i kanalizacije od 9% plus godišnja inflacija. Kvalitetom vodosnabdijevanja najzadovoljniji su u Travniku i Palama, a najmanje zadovoljni u Širokom Brijegu i Doboju.

Od posmatranih opština, najjeftinije centralno grijanje plaćaju građani Tuzle, 1,68 KM/m² tokom šestomjesečne grejne sezone, dok je u Banjaluci i Travniku ta cijena skoro 2 puta veća. Najvišu cijenu centralnog grijanja plaćaju građani Foče, 4,13 KM/ m², ali se radi o sistemu sa izuzetno malim brojem korisnika, dok se većina grada grije sopstvenim sistemima i pećima.

Ovaj set indikatora, od ukupno 80 bodova za objektivni kvalitet života, maksimalno je mogao odnijeti 8 bodova. Rang lista posmatranih opština prema ovom setu indikatora data je u tabeli.

RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA OBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA

Ukupno gledajući, prema svih osam setova indikatora objektivnog kvaliteta života, najveći indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Široki Brijeg, i iznosi 57,89, od mogućih 80,00. Najniži indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Foča, i iznosi 41,37. Pregled indeksa za ostale posmatrane opštine dat je u tabeli.

Rang	Opština/Grad	Indeks
1.	Široki Brijeg	57,889
2.	Banja Luka	57,516
3.	N. Sarajevo	56,084
4.	Mostar	53,650
5.	Zenica	53,122
6.	Bihać	50,505
7.	Travnik	49,396
8.	Bijeljina	49,311
9.	Tuzla	48,777
10.	Trebinje	47,852
11.	Livno	47,350
12.	Pale	47,333
13.	Doboj	44,468
14.	Foča	41,369

2. Poređenje među posmatranim opštinama i gradovima po indikatorima subjektivnog kvaliteta života

Opština/Grad	Ocjena
Banja Luka	6.69
Široki Brijeg	7.44
Bihac	7.01
Zenica	7.34
Novo Sarajevo	7.64
Livno	6.64
Bijeljina	7.01
Trebinje	6.11
Foca	5.54
Pale	6.01
Mostar	7.03
Doboj	6.29
Travnik	6.22
Tuzla	7.12
Prosjek:	6.74

U izračunavanje subjektivnog kvaliteta života, korišćena su 3 seta indikatora: generalno zadovoljstvo životom, komponente zadovoljstva (obrazovanje, posao, sadašnji životni standard, smještaj, porodični život, zdravlje, društveni život), i lična sreća.

Na pitanje "Sve u svemu, koliko ste na skali od 1 do 10 zadovoljni svojim životom ovih dana?", najveću prosječnu ocjenu dali su ispitanici na području opština Novo Sarajevo (7,64) i Široki Brijeg (7,44), a najnižu Foča (5,54) i Trebinje (6,11). Ostale prosječne ocjene zadovoljstvom životom po opštinama date su u tabeli.

Pregled prosječnih ocjena po pojedinačnim komponentama zadovoljstva dat je u tabeli koja slijedi:

Koliko ste zadovoljni sa Vašim:							
Opština/Grad	Obrazovanjem	Sadašnjim poslom	Sadašnjim životnim standardom	Smještajem	Porodičnim životom	Zdravljem	Društvenim životom
Banja Luka	6.42	6.72	4.77	6.94	8.09	7.32	7.04
Široki Brijeg	7.12	7.32	6.22	8.47	8.63	7.82	8.09
Bihać	6.06	6.46	6.29	7.65	8.56	6.96	7.06
Zenica	5.88	7.02	6.44	7.50	8.49	7.37	7.00
N. Sarajevo	6.91	7.62	6.96	7.93	8.65	7.79	7.72
Livno	6.25	6.48	4.68	7.11	7.81	6.72	6.72
Bijeljina	6.88	7.68	4.86	7.54	8.02	7.37	7.03
Trebinje	6.41	7.42	5.74	6.34	6.33	5.99	5.91
Foča	6.55	7.28	4.54	5.80	6.21	5.45	5.74
Pale	6.46	6.44	5.02	6.36	6.37	6.02	5.92
Mostar	6.87	7.79	6.06	7.82	7.81	7.64	6.98
Doboj	5.99	6.71	4.58	6.73	7.18	7.36	6.02
Travnik	6.66	6.22	4.62	7.81	8.18	7.01	6.56
Tuzla	6.66	7.03	5.62	7.74	8.45	7.38	7.54
Prosjek	6.53	7.08	5.48	7.28	7.79	7.06	6.83

Opština/Grad	Ocjena 1-10
Banja Luka	7.56
Široki Brijeg	7.66
Bihać	7.64
Zenica	7.76
N. Sarajevo	8.13
Livno	7.45
Bijeljina	7.76
Trebinje	6.32
Foča	5.96
Pale	6.27

Na pitanje "Označite na skali od 1 do 10 koliko ste srećni? Pri čemu 1 znači veoma nesrećan, a 10 veoma srećan", najbolja prosječna ocjena lične sreće data je na području opština Novo Sarajevo (8,13) i Tuzla (7,87), a najslabija na području opština Foča (5,96), Pale (6,27) i Trebinje (6,32). Ostale prosječne ocjene lične sreće date su u tabeli.

Mostar	7.55
Doboj	6.92
Travnik	7.20
Tuzla	7.87
Prosjek	7.32

RANG LISTA OPŠTINA I GRADOVA PREMA SUBJEKTIVNOM KVALITETU ŽIVOTA

Ukupno gledajući, prema svim indikatorima objektivnog kvaliteta života, najveći indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Novo Sarajevo i iznosi 23,37 od mogućih 30,00. Najniži indeks kvaliteta života dobijen je za opštinu Foča, i iznosi 17,36. Pregled indeksa za ostale posmatrane opštine dat je u tabeli.

Rang	Opština	Indeks
1.	Novo Sarajevo	23,374
2.	Široki Brijeg	23,082
3.	Zenica	22,182
4.	Tuzla	22,110
5.	Mostar	21,784
6.	Bijeljina	21,745
7.	Bihać	21,593
8.	Banja Luka	20,913
9.	Livno	20,558
10.	Travnik	19,995
11.	Doboj	19.506
12.	Trebinje	18,695
13.	Pale	18,331
14.	Foča	17.358

ANEKS I – izračunavanje vrijednosti setova indikatora za opštinu Pale

1. EKONOMSKO STANJE

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Nivo prihoda	Nivo BDP po glavi stanovnika	0,20	10,0	5,000	5,000
	Prihod po domaćinstvu	0,20	10,0	4,947	4,947
Nivo siromaštva	U odnosu na prosječan BDP	0,15	7,5	3,000	2,250
Dugovi domaćinstva		0,15	7,5	3,973	2,980
Subjektivno ekonomsko naprezanje		0,15	7,5	1,841	1,381
Prosječna plata u opštini		0,15	7,5	6,000	4,500
Indikator ekonomskog stanja			14,4* x/50		6,065

2. STANOVANJE I LOKALNO OKRUŽENJE

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Vlasnička struktura		0,30	9	9,138	8,224
Životni prostor		0,30	9	6,558	5,902
Zadovoljstvo sa stanovanjem		0,40	12	6,364	7,637
Indikator stanovanja i lokalnog okruženja			9,6* x/30		6,964

3. ZAPOSLENJE, OBRAZOVANJE I VJEŠTINE

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Zaposlenost		0,40	16	5,641	9,026
Izdvajanje iz budžeta za obrazovanje		0,35	14	2,000	2,800
Uočena sigurnost posla		0,15	6	7,419	4,451
Obrazovanje i vještine	Korišćenje interneta	0,05	2	3,059	0,612
	Obrazovanje ili treninzi (kursevi)	0,05	2	1,494	0,299
Indikator zaposlenja, obrazovanja i vještina			12,0* x/40		5,156

4. STRUKTURA DOMAĆINSTVA I ODNOSA U PORODICI

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Prirodni priraštaj stanovništva		0,50	10	3,000	3,000
Zadovoljstvo porodičnim životom		0,50	10	6,381	6,381
Indikator strukture domaćinstva i odnosa u porodici			12,8* x/20		6,004

5. ZDRAVLJE IZDRAVSTVO

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Kvalitet zdravstvenih usluga	Kašnjenje u dobijanju pomoći	0,15	6,0	7,615	4,569
	Čekanje na uslugu doktora u toku dana	0,15	6,0	7,337	4,402
Pristupnost zdravstvenim ustanovama	Udaljenost od ambulance, bolnice, medicinskog centra	0,15	6,0	7,430	4,458
	Troškovi da se dođe kod doktora	0,15	6,0	7,337	4,402
Broj ljekara u zdravstvenoj primarnoj zaštiti		0,10	4,0	5,000	2,000
Izdavanje iz budžeta za zdravstvo		0,30	12,0	6,000	7,200
Indikator zdravlja i zdravstva			13,6* x/40		9,191

6. INFRASTRUKTURA

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Zadovoljstvo postojećom infrastrukturom	Električna mreža	0,125	1,25	9,455	1,182
	Sistem vodosnabd.	0,125	1,25	9,146	1,143
	Kanalizacija	0,125	1,25	9,379	1,172
	Grijanje	0,125	1,25	9,546	1,193
	Školski objekti	0,125	1,25	8,897	1,112
	Zdravstveni objekti	0,125	1,25	8,551	1,069
	Putevi i ulice	0,125	1,25	6,815	0,852
	Internet	0,125	1,25	8,346	1,043
Indikator infrastrukture			4,8* x/10		4,208

7. ŽIVOTNA SREDINA

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Životna sredina u lokalnom okruženju	Buka	0,35	3,5	9,947	3,481
	Zagađenje vazduha	0,35	3,5	9,947	3,481
	Divlje deponije	0,30	3,0	9,719	2,916
Indikator životne sredine			4,8* x/10		4,741

8. UOČENI KVALITET DRUŠTVA

Indikator	Parametri	Rang/ maksimalna vrijednost		Prosječna vrijednost	Stvarno stanje
Povjerenje u ljude		0,10	5,0	2,561	1,280
Bezbijedno susjedstvo		0,15	7,5	6,177	4,633
Bezbijednost građana	Opšta bezbijednost građana	0,08	4,0	9,000	3,600
	Bezbijednost na putevima	0,07	3,5	9,000	3,150
Komunalne usluge	Kvalitet usluga opštinskih funkcija	0,10	5,0	4,898	2,449
	Odvoženje smeća	0,03	1,5	1,000	0,150
	Grijanje u zimskom periodu (centralno)	0,06	3,0	10,000	3,000
	Kvalitet vodosnabd.	0,06	3,0	9,940	2,982
	Kvalitet informisanja građana	0,04	2,0	5,439	1,088
	Broj zaposlenih u organima uprave	0,04	2,0	5,000	1,000
	Izdvajanje za plate i doprinosе iz budžeta za zaposlene u organima uprave	0,06	3,0	9,000	2,700
	Visina primanja vijećnika	0,04	2,0	8,000	1,600
	Izdvajanje iz budžeta za MZ	0,04	2,0	1,000	0,200

Kultura, sport i rekreacija	Zadovoljstvo sa ponuđenim kulturnim sadržajem	0,05	2,5	8,743	2,186
	Zadovoljstvo sa ponuđenim sportskim sadržajem	0,04	2,0	5,275	1,055
	Izdvajanje iz budžeta za rekreaciju, kulturu i religiju	0,04	2,0	1,000	0,200
Indikator uočenog kvaliteta društva			8,0* x/50		5,004

INDEKS KVALITETA ŽIVOTA

Set indikatora	Rang/Vrijednost		Indeks
Ekonomska stanje	0,18	14,4	6,065
Stanovanje i lokalno okruženje	0,12	9,6	6,964
Zaposlenje, obrazovanje i vještine	0,15	12,0	5,156
Struktura domaćinstva i odnosi u porodici	0,16	12,8	6,004
Zdravlje i zdravstvo	0,17	13,6	9,191
Infrastruktura	0,06	4,8	4,208
Životna sredina	0,06	4,8	4,741
Uočeni kvalitet društva	0,10	8,0	5,004
Indeks kvaliteta života		80 (max)	47,333

Indeks kvaliteta života za opštinu Pale je **47,33** od mogućih (idealno) 80 poena.

ANEKS 2 - Uporedne tabele subjektivnog i objektivnog kvaliteta života građana

Indeks kvaliteta života u opštinama BiH (po rangui)

Opština	Set indikatora								Indeks kvaliteta života (max 80)
	Ek. stanje	Stanovanje i lok. okruženje	Zaposle-nje, obrazova-nje i vještine	Struktura domaćinstva i odnosi u porodici	Zdravlje i zdravstvo	Infrastruktura	Životna sredina	Uočeni kvalitet društva	
1. Š. Brijeg	9,190	8,008	10,936	8,707	10,095	2,435	3,735	4,783	57,889
2. Banja Luka	11,150	6,772	7,627	11,578	9,661	2,614	3,894	4,220	57,516
3. N.Sarajevo	12,751	7,043	6,836	8,732	8,587	4,020	3,975	4,158	56,084
4. Mostar	11,268	6,938	8,421	8,205	8,898	2,896	3,127	3,897	53,650
5. Zenica	8,849	7,594	6,894	9,955	7,408	3,798	3,763	4,861	53,122
6. Bihać	8,609	7,574	5,402	8,669	7,318	3,954	4,418	4,611	50,505
7. Travnik	6,744	7,588	8,025	7,798	7,300	3,679	3,946	4,316	49,396
8. Bijeljina	7,102	7,431	6,092	5,765	10,929	3,214	4,046	4,732	49,311
9. Tuzla	9,562	7,531	5,494	7,332	8,032	3,487	3,603	3,952	48,777
10. Trebinje	6,817	6,361	7,439	5,837	7,999	4,409	4,581	4,409	47,852
11. Pale	6,065	6,964	5,156	6,004	9,191	4,208	4,741	5,004	47,333
12. Livno	5,737	7,162	6,937	6,925	7,233	3,340	4,568	4,158	46,060
13. Doboju	7,358	6,668	6,382	5,236	7,467	3,349	4,175	3,833	44,468
14. Foča	4,419	6,468	5,387	5,244	7,401	3,781	4,319	4,370	41,369

Uporedna analiza indeksa kvaliteta života

Opština		Indeks objektivnog kvaliteta života (max 80)	Indeks zadovoljstva sopstvenim životom (max 30)	Indeks lične sreće (izdvojeno) (max 10)	Napomena
1.	Široki Brijeg	57,889	23,082	7,66	
2.	Banja Luka	57,516	20,913	7,56	
3.	Novo Sarajevo	56,084	23,374	8,13	
4.	Mostar	53,650	21,784	7,55	
5.	Zenica	53,122	22,182	7,76	
6.	Bihać	50,555	23,082	7,64	
7.	Travnik	49,396	19,995	7,20	
8.	Bijeljina	49,311	21,745	7,76	
9.	Tuzla	48,777	22,110	7,87	
10.	Trebinje	47,852	18,695	6,32	
11.	Livno	47,350	20,558	7,45	
12.	Pale	47,333	18,331	6,27	
13.	Doboj	44,468	19.506	6,92	
14.	Foča	41,369	17.358	5,96	

ANEKS 3 – tabelarni pregled vrijednosti korišćenih za mjerenje kvaliteta života

Tabela 1

OPŠTINA/ GRAD	BUDŽET 2011.	% ZDRA- VSTVO	% OBRAZO- VANJE	% KULTURA, REKREACIJA RELIGIJA	% PLATE LA	% RAD MZ	% NAKN- ADE SO/OV
Banjaluka	152 105 000	0,49	8,97	4,64	15,48	0,48	850
Bihać	31 700 000	0,14	1,14	4,35	21,22	0,35	500
Bijeljina	50 292 960	8,80	3,4	1,89	17,33	0,1	700
Doboj	25 300 000	0,51	5,53	9,1	30,96	0,11	890
Foča	8 711 785	0,7	1,97	7,38	15,53	0,28	350
Livno	12 119 500	0,08	8,65	6,02	20,83	0,17	220
Mostar	56 399 053	0,39	9,52	12,79	27,31	0,03	300
N. Sarajevo	25 149 000	0	2,01	0,52	19,43	0,28	493
Pale	11 159 269	4,45	1,73	3,92	16,30	0	500
Š. Brijeg	9 783 400	0,52	14,19	5,16	21,78	1,23	350
Travnik	10 466 879	0,43	10,57	7,68	20,65	0,61	450
Trebinje	18 917 990	1,34	9,32	11,46	19,96	0,03	500
Tuzla	37 696 099	0,03	4,2	6,44	26,44	3,40	770
Zenica	39 915 000	0,34	4,7	13,00	15,72	0,56	600

Tabela 2

OPŠTINA/ GRAD	BROJ STANOVNIKA	BROJ STANOVNIKA NA 1 ZAPOSLENU OSOBU	BR. STANOVNIKA NA 1 LJEKARA U PRIM. ZDR. ZAŠTITI	BROJ STANOVNIKA NA 1 ZAPOSLENOG U OAS
Banjaluka	226.459	3,8	972	666
Bihać	61.491	5,2	1308	251
Bijeljina	108.814	5,3	963	360
Doboj	77.967	6,2	1.257	328
Foča	24.441	7,1	978	287
Livno	31.785	7,7	1673	342
Mostar	111.602	4,1	820	215
N. Sarajevo	73.394	2,9	780	328
Pale	26.208	5,2	970	308
Široki Brijeg	26.304	4,2	849	325
Travnik	54.771	4,9	1.245	512
Trebinje	30.789	4,1	733	187
Tuzla	131.768	4,1	669	310
Zenica	127.202	5,0	1.272	412

Tabela 3

OPŠTINA/ GRAD	BR STANOVNIKA	BDP PO GLAVI STANOVNIKA	PROSJEČNA NETO PLATA	% NEZAPOSLENI H U ODNOSU NA BR. ST.
Banja Luka	226 459	10 430	1 043	8
Bihać	61 491	6 519	910	16
Bijeljina	108 814	6 524	776	13
Doboj	77 967	5 475	807	15
Foča	24 441	5 227	882	14,41
Livno	31 785	5 792	876	12
Mostar	111 602	9 800	1 000	13,47
N. Sarajevo	73 394	18 210	1 093	11,77
Pale	26 208	7 036	838	13,58
Š. Brijeg	26 304	7 029	744	14
Travnik	54 771	5 887	676	14
Trebinje	30 789	9 523	845	13
Tuzla	131 768	8 410	841	14,6
Zenica	127 202	6 779	794	17

Tabela 4

OPŠTINA/ GRAD	CIJENA VODE (KM/m ³)	CIJENA ODVOZA SMEĆA KM/m ²	CIJENA GRIJANJA (KM/m ² /6 mj.)
Banja Luka	0,82	0,115	3,30
Bihac	0,94	0,0838	nema cg
Bijeljina	1,17	0,10	2,75
Doboj	0,85	0,1005	1,95
Foca	0,52	0,0844	4,13
Livno	1,15	0,12	0,0982 ¹⁰
Mostar	0,92	0,1106	nema cg
N. Sarajevo	0,87	0,11	2,38
Pale	1,00	0,14	2,74
Š. Brijeg	1,11	0,1339	nema cg
Travnik	0,93	0,1323	3,24
Trebinje	0,85	0,13	nema cg
Tuzla	1,24	0,10	1,68
Zenica	0,47	0,10	2,80

¹⁰ U Livnu se cijena grijanja iskazuje mjerenjem utroška toplotne energije (0,0982 KM/kWh)

Tabela 5

OPŠTINA/ GRAD	BR STANOVNIKA	PRIRODNI PRIRAŠTAJ 2008	PRIRODNI PRIRAŠTAJ 2009	PRIRODNI PRIRAŠTAJ 2010	PRIRODNI PRIRAŠTAJ 2011
Banja Luka	226 459	203	276	175	223
Bihać	61 491	-118	-234	-256	-330
Bijeljina	108 814	-178	-60	-263	-337
Doboj	77 967	-256	-330	-191	-305
Foča	24 441	-75	-65	-112	-106
Livno	31 785	-65	-79	-41	-62
Mostar	111 602	-27	-37	-19	56
N. Sarajevo	73 394	-92	-76	-48	52
Pale	26 208	-89	-69	-88	-82
Š. Brijeg	26 304	55	60	66	69
Travnik	54 771	70	54	-50	6
Trebinje	30 789	-37	-64	-75	-65
Tuzla	131 768	-74	-39	-40	-79
Zenica	127 202	210	302	223	169

Tabela 6

OPŠTINA/ OPŠTINA/GRAD	BR STANOVNIKA	BR. SAOBRAĆAJ. NEZGODA	BR. TEŠKIH KRAĐA
Banja Luka	226 459	2 579	393
Bihać	61 491	1 012	176
Bijeljina	108 814	839	145
Doboj	77 967	455	205
Foča	24 441	107	39
Livno	31 785	269	87
Mostar	111 602	1 013	170
N. Sarajevo	73 394	1 841	252
Pale	26 208	65	34
Š. Brijeg	26 304	214	30
Travnik	54 771	650	193
Trebinje	30 789	271	47
Tuzla	131 768	2 293	2 021
Zenica	127 202	1 615	833

Tabela 7

OPŠTINA/ OPŠTINA/GRAD	BR STANOVNIKA	BR. KORISNIKA JAVNE KUHINJE	% ISPITANIKA SA ISPOD 500 KM MJESEČNIH PRIHODA
Banja Luka	226 459	670	20,7
Bihać	61 491	350	30
Bijeljina	108 814	230	37,5
Doboj	77 967	200	24
Foča	24 441	nema jk	72
Livno	31 785	nema jk	37,5
Mostar	111 602	449	19,9
N. Sarajevo	73 394	628	11,8
Pale	26 208	nema jk	57,4
Š. Brijeg	26 304	nem jk	7,3
Travnik	54 771	748	35
Trebinje	30 789	60	57,4
Tuzla	131 768	3500	29,9
Zenica	127 202	2044	22,5